

Arvuliselt

R

SÕJAKRIMINAALÕIGUS.

NSV
Riiklik-velik
Raamatukogu

Sõjapäe Ühendatud Õppeasutuste
* A № 53030 II *
RAAMATUKOGU

Konspekt
kolonel-leitnant TRAKMANN'i loenditest
Kõrgemas Sõjakoolis 1928/29a.

Sv.ühendatud Õppeasutuste staabi väljaanne
1929a.

ÜLDISED PÕHIMÕTTED.

Sõjakriminaalõigus ja tema suhtumine üldkriminaalõiguse õpetusse.

Sõjakriminaalõigus on üks osa üldkriminaalõigusest. Sõjakriminaalõigus on arenenud eriti viimasel ajal; ta võis areneda sel ajal, kui tekkisid alalised sõjaväed ja on seega uuemaaja saavutis. Vanasti olid sõjaväed ülevaatlikud, juht võis oma silmaga kõik näha. Ülemus toimetas oma tahtmise järele, seega ei olnud tarvidust sõjakohtute järele täiel määral. Pärastpoole ilmus juba tarvidus.

Sõjakriminaalõigus ei sisalda teaduslikult iseiseisvat distsipliini meetodi, vaid on üks osa üldkriminaalõigusest, on ametiõigus. Mitmel pool on tarvilisel eriline sõjakriminaalõiguse kodeks. Kuid on ka vastupidiseid väiteid, näiteks Austrias, N.Venes on sõjakriminaalõigus üldkriminaalõiguse kodeksi sisse võetud.

Kui võtta üldkriminaalõigust, siis üldkriminaalseaduste alla satuvad teod (objektiivne hinnang), sõjakriminaalseaduste alla kuulub ka distsiplinaarüleastmistest ülalpidamine (subjektiivne hinnang).

Ülevaade sõjakriminaalõiguse ajaloo ja kirjandusest.

Sõjakriminaalõiguse arenemise kohta on ajalooliselt vanemast ajast vähe teateid säilinud. Kuid keskajal "landsknechtidel" olid juba reeglid, kuidas karistusi määrata. Sõjakriminaalseadus tekkis distsiplinaar võimust. Viimane oli väga suur ja laialdane Gustav Adolphi ajal. Samuti on sõjakohtupidamise seadus välja arenenud distsiplinaar-karistuste reeglitest (meil rügemendi kohus, Sõjaringkonnakohus). Venemaal oli eriline sõjaakadeemia, mis pidi sõjaväe juriste ette valmistama. Teistes riikides seda ei

olnud, vaid kasutati üldiseid juriste.

Soovitav oleks järgmine kirjandus:

1) Kusmin-Karavajev. Voennogolovje pravo.
2) Drutskoi. Printsipõ nevmemenija v voenno-ugolovnom prave.

3) Prof.dr. Max Ernst Mayer. Deutsches Militärstrafrecht (Sammlung Göschen). Eriti I köide - üldosa.

4) Prof.dr. Georg Lelever. Grundriss des Militärstrafrechts. Wien. 1927. 2. Auflage.

5) Stabshauptm. Regele. Staatsverfassung u. Wehrverfassung 1923.

Peale selle üksikasju ajakirjades ja Riigi Teatajas.

Õiguse allikad.

Õiguse allikateks nimetatakse igasuguseid seadusi, kodekse jne.

Seadused saavad kodifitseeritud, kuid sest on vähe, tekivad paraleelsed allikad, näiteks meil kv. teenistuse seaduse XVIII peatükk (Sõjaväe seadused: S.N.S.XXII raamat, S.Kp.S.XXIV raamat, Mereväe seadused XVI raamat, XVIII raamat ei saa tarvitatud).

Mereväe S.N.S. on ära kadunud. Teataval määral on ta meil maksev niisuguste kohuste rikkumise asjus, mis võib tekkida ainult mere peal, kuid praktiliselt maksma pandud ei ole. Maksavad need osad, mis puutuvad mereväelasi (näit. ametalaline raiskamine).

M.Kp.S. järele võib tarvidus tulla ainult sõja ajal, kus tarvilikud mõned erilised kohtu liigid (nagu sõitudel).

Praktiliselt on välja kujunenud, et osa Sõmini käsukiri on kujunenud seaduse allikateks. Tõsi, Sõmin ei saa seadusi anda, kuid palju keerulisi asju, mis seadustes lahendamata ja kus vene seadusi kasutada ei saanud, tuli kuidagi asja lahendada. See asjaolu on ka riigikohtu poolt tunnustatud.

Sv.seadustes omavad teatud tähtsuse üldkriminaalnormid, sellepärast S.N.S. tarvitab reegleid, mis tähendatud üldistes kriminaalseadustes.

Bestis maksvad kriminaalseadused.

Uloženie o nakazaniyah ugolovnih i ispravitel'nyh (N.S.), (V.N.S.).

Ugolovnoe uloženie 1903.goda (U.N.S.).

Ustav ogolovnago sudoproizvodstva (Kr.Kp.S.).

Voinski ustav o nakazaniyah (XXII r.) (S.N.S.).

Ustav voenno-sudebnõ (XXIV r.) (S.Kp.S.).

Ustav o nakazaniyah nalagaemõh mirovõmi sudjami (R.N.S.) ehk ka veel (R.Tr.S.).

Materjalne ja formaalne kriminaalõigus.

Materjalne seadus näeb ette süütegusid, kuna formaalne seadus määrab kindlaks kohtupidamise viise.

On terve rida seadusi, mis käivad ühe ja teise kohta. Ajutised määrused väljakohtute seaduste kohta (25.III.19a.) sisaldavad formaalseid reegleid. §18 ja 19 näitavad, et ei ole tegemist formaalsete reeglitega, vaid ka materjalsetega. Et väljakohtud erimaterjalsete järele õigust mõistavad on Riigikohutu seletus.

Materjalõiguse üld- ja eriosa.

Iga materjalsete omab üldosa: üldised kuriteo koosseisu tunnused, mis kõigile süütegudele ühised ja üldreeglid karistuste ja nende täitmise kohta ja eriosa, kus ettenähtud konkreetsed süüteod ja karistused nende eest.

Meil on maksev terve rida seadustikke, kuid üldosa ei ole igal pool ühtlane (U.N.S. §14 ütleb, kui on määratud karistus, tuleb määrata ka sama karistus nende süütegude kohta, mis enne seda toime pandud).

S.N.S. täielikku üldosa ei ole. §1 on öeldud, et üldosa allub üldkriminaalsete alla, ühtlasi erandid tehtud, kus üldosa järele käia ei saa. S.N.S. on kooskõlastatud N.S. väljaarvatud mõned üksi-

kuul juhud, kus ise tuletab meelde U.N.S.

ÜLDOSA.

S.N.S. ja tema maksvuse piir (võrreldes üldise nuhtlusseadusega ja distsiplinaar-karistuse seadlusega.

Üldine seaduse seletamise põhimõte on, et iga eriseadus kõrvaldab üldseaduse. Sarnane vahekord on ka N.S. ja S.N.S. vahel. Üldiselt ütleb meie praktika, et sõjaväelisteks süütegudeks nimetatakse formaalselt niisuguseid süütegusi, mis seotud sõjaväeteenistuse ja distsipliini rikkumisega. Kuid praktika näitab tegelikult teist, sv. süütegudeks loetakse ainult, mis ette nähtud S.N.S. Teised on ametalalised süüteod (juhus Zandarmist, kes võltsis juurdluse).

Mitmel pool välismaal pooldatakse põhimõtet, et ka viimased süüteod saaksid tõlgitsetud kui sv. süüteod ja S.N.S. sisse võetud.

Vene seaduste järele kõik sõjaväelaste süüteod allusid sv. kohtutele vastandiks Šveitsi S.Kp.S. §6, kus sõjakohtule allub isik ainult siis, kui süütegu on ettenähtud S.N.S. Kuid teisest küljest näeme, et Šveitsi on oma S.N.S. sisse võtnud terve rea §§, mis ette nähtud N.S.

Šveitsi kord meile ei kõlba. Šveitsis üldist N.S. ei ole, neil on igas kantonis oma N.S., mis erineb teistest N.S.

Soomes alluvad sõjakohtutele ainult need süüteod, mis ette nähtud S.N.S.

Saksa keisririigi seadused nägid ette, et kõik sõjaväelased allusid sõjakohtutele, välja arvatud süüteod kalanduse ja jahiseaduse vastu.

Prantsusmaal allusid kõik sõjaväelased sõjakohtutele kuni 1928a. Nüüd seadus muudetud,

Poolas on tarvitusel kolm N.S. - Saksa, Austria ja Vene. Sõjaväes maksab Saksa materjal ja Austria formaal õigus.

Lätis on sama nagu meil.

Iseäraldi on pandud asi praegu Saksamaal ja Austrias, nimelt sõjaväelised süüteod on allutatud kodanlastele kohtutele.

Kui ligemalt seda asjaolu vaatame, siis näeme, et sv.kohtud on seal ära kaotanud ja sv.süüteod seepärast antud kodanlaste kohtute kätte harutada. Siin arvatavasti mõjub Versailles rahulepingu §64, mis piirab arvuliselt nimetatud riikide sõjavägesid.

Näeme, et meil on teatud raskusi seega, kui kõik sõjaväelased alluvad sõjakohtutele.

(Juhus madrustest, kes üüris välja korteri ja võttis võtmeraha).

Mis piirides tuleb hinnata S.N.S. ja S.Kp.S.

S.N.S. õige vähe öeldud, mis piirides maksev. Vaatleme neid piire aja, isiku, koha ja asja järele.

Aja suhtes: Üldse maksvad kõik sõjaväe seadused kuni I.III.1917a. Eriti sõja aja kohta. Sakslased ütlevad, et sõja aeg algab, kui on mobilisatsioon välja kuulutatud. Meil Eestis tuleks see ka aluseks võtta. Kaits.teenistk.seadluses §215 on ka juba tähendatud, et kes jätavad sõja ajal või mobilisatsiooni kutse täitmata, langevad naisuguse ja naisuguse S.N.S. § alla. "Vaenlane eilmapiiril" ei tule nii mõista, et vaenlane näha on, vaid et kui on taktikaliselt vastase suhtes ettevaatuseabinõud võetud.

Isikute järele: S.N.S. alluvad: ohvitserid, sv. ametnikud, üleajateenijad ja sõdurid. Kui üldine mobilisatsioon, siis alluvad S.N.S. kõik. Katse mobilisatsiooni ajal vastutab isik S.N.S. järele sel pühal, millal ta oli sisse kutsutud.

Käsitavvões, reservvões ja erus olevad isikud alluvad S.N.S. alla siis, kui nad veel sõjaväeteenistuses olles süüteo toime panid (Kaitsv.teenist.seaduse §213. Eru-ohvitseride mündrikandmine ei käi selle § alla).

Töoteenistusliikude kodanikkude (sunnitöö ära kannud) kohta praegu veel mingisuguseid korraldusi ei ole, väljaarvatud kaitsv.teenistuse sead. §221.

S.N.S. alla alluvad üldiselt sõjavangid, salakuu-

lajad, markitandid jne.

Kaitseliitlaste seisukoht on veel välja selgitamata, mis seaduse alla nad peavad end paenutama. Praeguse mõiste järele on nad eraselts, kuhu komandeeritud kaitseväelased (ohvitserid) kui õppejuhud ja operatiivjuhud. Kaitseliit ei saa olla riigiasutis, sest kaitseliitlased ei ole riigiteenijad. Kui võrd maksab S.N.S. nende kohta?

Kaitseliitlasi kolme liiki: I liik - tegevas kaitseväeteenistuses olevad - peaksid alluma S.N.S. kuid vene seadused ütlevad, et alluvad S.N.S. alla need, kes on kaitseväge koosseisus ja väljaspool kaitseväge koosseisu sõjaväelased on eriti loetletud. II liik - kes loetakse riigiteenistuses, kuid palka riigilt ei saa (malevkonna pealikud) - peaksid alluma üldistele seadustele. III liik - vabatahtlikud-eraisikud - kes teatud juhtumistel võivad alluda S.N.S.? (Kaitseliidu põhikirjas öeldud, et kui nad teenistuskohuste täitmise juures viga saavad, võivad toetust saada). Kogu kaitseliitlaste kohta alluvuse küsimus on praegu seadusega normimata.

Koha (territooriumi) järele. N.S. on maksev ter- ves riigi piirides. Sõjaväeliste seaduste juures üldise maaala ei ole. Loetakse, et sõjavägi kannab oma S.N.S. kaasas.

Asja sisu järele (lex specialis). Ei maksa mitte ükski S.N.S. vaid ka Kv.distsiplinaar-karistus seadlus.

Kus on piir S.N.S. ja Kv.distsipl.kar.seadluse vahel, S.N.S. eraldub sellega, et iga kriminaal-kuriteo kohta on ette nähtud §. Prantsusmaal on distsiplinaar määrustikus ka ette nähtud §§ üldmõttes (pahad ülesastumised).

Kuzmin-Karavaev tahab kindlaks teha, et S.N.S. järele karistatakse süütegude eest, distsiplinaar määrustiku järele ülalpidamise eest.

Distsipl.karist.seadluses tähtsad §§2 ja 29. §2 räägib sellest, et kui kaitseväelane S.N.S. järele karistatud oleks pidanud olema, ei vabane distsiplinaar karistusest, kui see talle selle süüteo eest antud oli.

§29 räägib sellest, et kõrgem ülemus võib distsiplinaar karistust suurendada, kuid ainult kahel tingimusel: 1) kui karistus veel täide viimata või 2) kui karistus tuleb muuta. Muidu võiks isik 6 kuu jooksul ikka veel oodata, et tema karistus suurendatakse.

Seaduse allikad: tava (Gewohnheit, obõttõai) ehk komme - algallikas, millest seadused tekkinud. Nad on kultuurnormid. Üldreegel: kriminaal karistuse aluseks tava ei või olla, ei või teda muuta ega täiendada, kuid on saanud traditsiooniks. On olemas niisugune tava nagu Sisemäär. §59, kus öeldud, kuidas kaitsevälane peab talitama, kui ta tahab kirjatõid trükis avaldada. See oli juba ennem ohv. keskkogu üldkoosoleku põhjal tavana maksov ohvitseridele.

Ky. teenist. seaduse §31 p. II oli seni tavana maksvuses olnud.

Kuritegu üldse ja eriti sõjaväeline kuritegu.

Kuriteoks nimetatakse seaduse nõude rikkumine, mille eest karistus määratakse (on olemas rida filosoofilisi definitsioone, millest siin loobume).

Tihti ei ole neid norme, mis keelatud (näiteks vargus), vaid on ette nähtud karistus teatud teo eest.

S.N.S. kuulub seaduste hulka, mis eeldavad mingisugust teist seadust, näiteks: garnisoni teenistise rikkumine või käsu mittetäitmine. Käsk ise on defineeritud Sisemäärustikus, sv. kriminaal norm määrab ainult karistuse.

Kuriteo kohta ei ole õiget terminoloogiat - tarvitatakse kuritegu, süütegu, väärtegu, üleastumine.

On olemas (Kriminaalseadustiku eelnõu järel).

Kuritegu (pretuplenije) - liht ja raske (karistatakse sunnitööga ja vangimajaga).

Üleastumine (proshupok) - karistatakse arestiga,

rahatrahviga, distsiplinaar-karistusega.

Süütegu (prestapnoje dejanie) - mis kirjeldab objektiivset külge, mitte sisemise inimese vaadet.

Väärtegu ei ole ametlikult üles võetud, ei saa ka rekommendeerida.

Kuritegu niisama ka süütegu tarvitatakse ka üldmõistena.

Mõiste kuriteo koosseisust.

Igas kriminaal normis on:

dispositsioon, mis ära määrab kuritöö koosseisu ja sisaldab kuriteo tundemärkide kokkuvõtet;

sanktsioon, mis ära määrab karistuse.

Igakord ei ole seaduses sanktsioon väljendatud nii.

S.N.S. §145 räägib ainult karistustest, mis võivad saada määratud ohvitseridele, tuleb välja, et ainult ohvitser võib oma võimupiirist üle astuda, kuid S.N.S. on vana ja sel ajal ei võinud ette kujutada võimalialdust sõduritest ülemate poolt.

Arvepidamise seadus (avod ustavov stšotnõh) näeb ette, et riigikontrollil on õigus välja kutsuda riigiteenijaid seletuste andmiseks, kuid kuskil ei ole ette nähtud sanktsiooni mitteilmumise korral.

Dispositsioon peab ära määrama kuriteo koosseisu ja väljendama kuriteo tundemärkide kokkuvõtet.

Näiteks, võtame varguse (vargust kui niisugust üldse ei ole, on olemas ainult välise ilma nähtused, mida me nimetame varguseks). Vargus peab sisaldama järgmisi tundemärke: salajane, võõra vallasvara ja omastamise eesmärgiga võtmine. Ei ole ühte neist punktidest, ei ole ka vargust.

Niisugused tundemärgid, mis igas §, viiakse üle üldosasse, iga § ütleb ainult erilised tundemärgid iga süüteo kohta. Kuriteo koosseis peab täielik olema. Ei pea sisaldama mitte üksi teatava § sisu, vaid ka üldosa tundemärke.

Objektiivsed ja subjektiivsed elemendid.

Kui võtta kõik kuritööd, siis võime nende tundemärke jagada:

- 1) mis võime näha oma silmaga, või väliste orgaanidega vastu võtta ja
- 2) mida võime järeldada.

Järjekult teeme vahet objektiivsete ja subjektiivsete tundemärkide vahel.

Tihti heidetakse sõjaväe kohtutele ette, et nad panevad rohkem rõhku objektiivsete tundemärkide peale. Kuid tihtilugu ei ole tähtsad subjektiivsed tundemärgid, ega saagi neid arvesse võtta nagu vahiteenistuse rikkumise juures sõja ajal.

Subjektiivseid tundemärke meie näha ei saa, sest neid ei ole konkreetsees ilmas. Me võime ainult hinnata, et süüdlasel oli tahtlus, ettevaatamatus, kuid süüdlase küljes seda tõsipoolest ei ole.

Kuriteo väline (objektiivne) külg või kausaalvahekord.

Kui oli kuritegu, siis on ka tagajärg. Tekib nii nimetatud kausaalvahekord (selle kohta õige palju kirjandust).

Kui võtta näiteks: tunnimees läheb vahi alt ärapõgeneva isiku maha. Siin on tegu ja tagajärg. Või teine näide: vahiteenistuses tunnimees lahkub postilt. Siin otsekohesest materjalset tagajärge ei ole. Öeldakse, et ei ole ka kausaalvahekorda. Kuid ta on siiski. Materjal tagajärg on siin hädadoht, millesse post võis sattuda. (Selle kohta on olnud palju vaieldusi, on eraldatud formaal ja materjal kuritegu).

Tegu ja tema tagajärg - materjalne ülekohus (õiguserikkumine) ja ülekohtu hädadoht.

Uuemal ajal õpetatakse, et iga süüteol on oma ta-

gajärg kas materjalne või hädaoht.

Kausaalvahekorra kindlakstegemiseks on mitu õpetust, näiteks õpetus looduslikust kausaalvahekorrast (paneme seemne kasvama, tõuseb villi). Kuid need ei huvita juriste. Juriste huvitab see, kui inimene on toime pannud süüteo, kas on seal kausaalvahekord, või mitte, näiteks: keegi lööb tänaval kaupluse akna sisse, võõras läheb mööda ja varastab. Siin ei ole kausaalvahekorda (muidugi kui ei olnud ennem kokku räägitud). Kui aga tuleb vihm ja läbi katkise akna rikub kauba ära, on kausaalvahekord.

Näide:

Keegi inimene sai tapetud, üks hoidis kinni, teine läi ja kolmas pidas vahti. Tapmise põhjuse seadja oli see, kes noaga läi, teised olid tingijad. Seega teeme vahet põhjuse ja tingimuste vahel.

Veel näide: 1920 aastal 9. jaanuaril rügemendis sõdur, olles tallipäevnikuks, magas. Sel ajal üks hobune raius teist. Viimane sai haigemajja viidud. Haigemajast edasi saatmisel pandi hobune ree peale. Kuid hobune hakkas rabelema ja murdis jalaluu. Pärast oli komisjon ja otsustas sõduri (tallipäevniku) käest hobuse hinna sisse nõuda. Juurdlus saadeti sv.prokuröörile. Siin oli sõduri magamine ainult tingimus raiumisele, pärast tulid inimesed, panid hobuse ree peale, kusjuures jalaluu murdus. Seega tekkis uus kausaalvahekord, uued tingimused. Tekkis kausaalvahekorra katkemine. Võetakse arvesse ainult need tagajärjed, mis otsekoheses ühenduses juhtumisega. Tulevad uued tingimused, seega ka uued süüdlased. Siit otsekohesed tingimused ja kaudsed tingimused.

Kuriteo sisemine (subjektiivne) külg või süünormid.

Igakord ei saa üksi objektiivse külje põhjal otsustada, kuid S.N.S. on rajatud suuremalt osalt objektiivse külje peale. Rügementide kohtud peaks enam rõhku panema subjektiivse külje peale. Viimasel ajal on selle peale ka hakatud rõhku panema.

Tahtlus ja ettevaatamatus. Nende liigid.
Vahe N.S. ja U.N.S. vahel.

Tahtlus võib olla: otsekohene ja mittetotsekohene.

Näiteks: panen maja põlema, et kinnitusraha saada. Kuid majas on laps. Et last päästa ärataks see tähelepanu. Lähen selle asemel kõrtsi, et tähelepanu kõrvalle juhtida.

Minu otsekohene tahtlus oli kinnitusraha saada, tingitud tahtlus lapse tapmine.

S.N.S. §96 ei saa viia tingitud tahtluse alla.

Ettevaatamatus võib samuti ette tulla kahes varjundis. Näiteks lasin heinamaal püssi ja tabasin inimest, kuid ei teadnud, et seal viibisid heinalised. Siin räägime mitteteadlikust ettevaatamatusest. Teine juhus: lasin püssi heinamaal, teades, et seal heinalised viibivad, kuid lootsin, et ei taba kedagi. Nii-sugust ettevaatamatust, kus inimene teab tagajärgi, kuid loodab takistusi kõrvaldada, nimetame tealikuks ettevaatamatuseks.

Peale ettevaatamatuse esineb veel juhus.

Need on praeguse teooria ja meie U.N.S. põhimõtted. Vana N.S. neid asju nii täpsalt ette ei näe.

Ametalalistes kuritegudes räägitakse lohakusest, hooletusest jne., kuhu seda liigitada. Kohtu praktika on võtnud seda kui rumalat sõna, on samuti ettevaatamatus. Uues kriminaal seaduses on need sõnad välja jäetud. Kroonu kahju juures tekivad vahest seisukorrad, kus ei ole ettevaatamatust - on kogemata tekkinud. Kriminaal seisukohast ei ole siis kuritegu - on juhus. Balti eriseadus teeb vahet tsiviil asjus: kerge ettevaatamatus ja jäme ettevaatamatus.

S.N.S. §238 näeb ka seda ette, kus isiku käes olev varandus saab ära rikutud mõne loodusliku nähtuse tagajärjel, kuid isik ei suutnud seda kindlaks teha. Siin ongi seega kerge ettevaatamatus, mis ainult tsiviil vastutust ette näeb (sõjaväes distsiplinaar karistus).

Kuriteo ettevalmistus, katse ja kordasaatmine.

Kui süütegus on toime pandud, võime teda jagada

kolme ossa:

- 1) ettevalmistused,
- 2) katsed ja
- 3) kordasaatmine.

Harilikult tuleb tegemist teha juba faktiga, kuid vahest segab keegi teine isik, siis räägime oli katse. Ettevalmistus oli, näiteks keegi mureses mürki, et...

Katse on karistatav, kuid ettevalmistus harilikult ei ole karistatav, välja arvatud ainult mõned juhused.

Katse on karistatav: (on vahe S.N.S. ja U.N.S. vahel).

- 1) kui isik hakkas süütegu korda saatma, kuid ei saanud täide viia mitte temast olenevatel põhjustel,
- 2) kui keegi tegi kõik, mis arvas, kuid see ei läinud korda.

Ettevalmistus riiklike kuritegude eest on karistatav (sellest pikemalt eelpool).

Tekib küsimus, kuidas saab vahet teha ettevalmistuse ja katse vahel iseäranis varguste juures).

Prof. Sergievsky seletas, et kohus teeb selle selgeks. Kui isik on ülesseadnud põhjused kausaalvahekorraks, siis on katse. Kui isik on ülesseadnud ainult tingimused kausaalvahekorraks, on ettevalmistus. Kuid praktilises elus selle järele toimida on raske. Iga kord tuleb eraldi kindlaks teha, mis oli ettevalmistus ja mis katse. Eraldi tuleks veel märkida kuriteo katset kõlbmata abinõuga (nõidumine - saheptovanie, zaklinanie). V.N.S. järele võiks selle eest teoreetiliselt karistada. U.N.S. karistust ette ei näe. Näitena võiks ette tuua: keegi katoliigi preester oli palunud ladina keeles, et teatud inimene ära sureks. See suri ka tõesti. Tekkis küsimus kas oli kuritegu toime pandud.

Osavõtmine kuriteost. Osaliste liigid ja vastus. Kuritegelikud ühingud ja salgad.

Kuriteo võivad toime panna tihti mitte üks isik,

vaid mitu. V.N.S., millega kooskõlas S.N.S., näeb ette, et kõik osavõtjad olid enne kokku leppinud. U.N.S. seda enam ette ei näe täiel määral, vaid märgib ära, et teadlikult koos teotsesid (paljudel juhtudel ei saagi enne kokku leppida).

Osavõtmist hinnatakse ka välismaail mitmet moodi.

Nii Saksamaa - tunne kokkulepet ega koostootsemist, vaid märgib ära ainult, et koos toime panid kuriteo;

Norras - ei ole selle kohta eraldi §, vaid igas § on öeldud, kes aitas, kes kaasa mõjus.

Ühte asja peab tähele panema (S.N.S. §72). Kui kuriteost osa võtavad ülem ja käsualune või vanem ja noorem, siis ülemat või vanemat tuleb karistada kui algatajat ja peasüüdlast. U.N.S. seda vahet ei tee. Ta teeb vahet täldesaatjate, kihutajate ja kaasaaitajate vahel. Kaasaaitajad ei pruugi kuigi suured süüdlased olla. (Näiteks: peres ööbivad mustlane ja kerjus. Peremees hakkas mustlast peksma, kerjus andis selleks oma kepi. Kerjus on kaasaaitaja). Kui kaasaaitaja abi ei olnud oluline, siis seadus lubab teda kergemalt karistada (meil tehtakse sarnast vahet).

Eriline liik osavõtmist, kus kuritegu ei ole veel toime pandud ja on ainult kokkulepe, tuleb ette:

1) Riiklikudes kuritegudes. Kui keegi isik on teisega kokku leppinud riigipööret toime panna, siis on ka juba kokkulepe karistatav.

2) Kuritegelistes ühingutes ja salkades kuritegude toimepanemiseks on samuti kokkulepe ühingu või salga asutamiseks karistatav. (Salk (saika) - rea (üldkuritegude s.o. mittepoliitiliste näit. valeraha-tegijate salk, salakaubavedajate salk) toimepanemiseks, ühing - ühe poliitilise kuriteo toimepanemiseks).

Mittesüüdistatavuse põhjused ja süüks mitte-
arvamise põhjused. Eriti S.N.S. järele.

Vene teoreetikud jagasid need põhjused kahte liiki:

1) kui isik sugugi süüdi ei olnud (nevmenjaem) ja 2) kõik teised.

See on asja tuum, kuid sisu jagame veidi teisiti:

- 1) alaealsus, haigus, vaimuhaigus, lollakus,
- 2) kõik teised.

Mittesüüdistatavuse põhjuseid on tähtis tähele panna S.N.S. käsu mittetäitmise juures (N.S. ei näe erandeid ette). S.N.S. §69 ütleb, et tegu ei loeta seadusevastaseks, kui käsust, mis oli antud ülemuse poolt või oli teenistusealaline, aru ei saadud, et sellega kuritegu toime pannakse (näiteks: käsualused olinši putsis).

U.W.S. on veidi teisiti redigeeritud... kui käsk on antud kooskõlas seadusliku korraga.

Hädakaitse (neobhodimaja oborona).

V.N.S. lubab enesekaitset:

1) oma elu, 2) oma tervise ja 3) oma vabaduse kaitseks, siis kui ei saanud kohaliku või ligema võimu poole pöörata abi saamiseks (arusaadav, sest S.N.S. seati kokku 1845a., kus ei ustud kedagi ei kohtunikku ega kodanikku).

U.N.S. (§45) on teisiti. Hädakaitse ei ole lubatud mitte üksi elu, tervise ja vabaduse kaitseks, vaid ka teiste isikliste või varanduslike hüvede kaitseks.

Kallalekippumise juures peab tähelepanema, et see peab mittedeadev olema.

S.N.S. tegi juba vene ajal erandeid. Kaunis kitsast üldosast meie seda ei leia, nad on terves S.N. S. laiali pillatud.

Nagu: 1) distsipliini kaitseks;

2) teatud juhtumistel tunnimehed võivad tarvitada sõjariistu (§271);

3) ülemused võivad tarvitada sõjariistu.

Kuid kohtu praktika lubas hädakaitset juba enne palju laiemalt, nii nagu meie praegune kriminaalseadustiku eelnõu.

S.N.S. järele ühel puhul (§71) hädakaitse ei ole lubatud, kui ülemus kallale tungib.

Süüks mittearvamise põhjuseks on veel äärmine

hädahoht või hädaseisukord (krainaja neobhodimost).
Elu on hädahohus ja, et soda päästa tungime teise inimese elu kallale. (Nagu kaks meest kukuvad vette, kus palk, mis ainult ühte kannab; üks meestest lükkab teise vette, et oma elu päästa).

Äärmise hädahuga ei saa ennast kaitsta kaitsevaelane ametalalistes kuritegudes (1 detsembril 1924a. lennuväe rügemendi ohvitserid ei võtnud sõjariistu, et kommunistidele vastu hakata).

Erilise seisukorra omab eksitus. Isik ei teadnud asjaolu millel põhjeneb teo kuritegelikkus ja isiku tegevust ei või tahtlikuks nimetada. Ettevaatamata toimepandud süütegude puhul sarnane eksitus ei vabasta karistusest (Kriminaalseadustiku eelnõu §43).

Karistus üldse ja eriti sõjaväeline karistus.

Karistus - pahandus, mis tehtud inimesele kuriteo eest. Karistuse eesmärk on: süüdlast hirmutada, või kasvatada, selle kohta on mitmed teooriad; kõige õigem definitsioonid. Pannakse maksma juriidiliste normide sunduslik autoriteet, mille alalhoidmiseks sanktsioon loodud.

Karistusel on ka kõrvalülesanded, nagu: kurjategija ühiskonnast eemaldamine.

Generaalpreventsioon - isikut ära hirmutada.

Spetsiaalpreventsioon - isikut parandada.

Mineva sajandi lõpul oldi arvamisel, et iga karistus peab inimest parandama. Karistus, mis ei paranda, ei ole õige. Praegu ei käida enam selle teooria järele. Kuid ajakirjanduses on veel praegugi paranduse põhimõtte maksev.

Sageli sisaldab karistus mitte parandamismõtet vaid hirmutamise eesmärki (surmanuhtlus).

Karistused peavad vastama:

1) Peavad olema individuaalsed (et karistus omakoste peale ei mõjuks).

2) Ühetaoline kõigile (teenistusliste üleastumistega eest karistused eraldi ohvitseridele ja sõduritele, mis läbi viidud kõikide riikide S.N.S.).

- 3) Peab olema jaotatav.
- 4) Ei pea liig pikaajaline olema (süütegu on ununenud, kuid isik kannab karistust).
- 5) Peab olema tasutatav (uus põhimõtte).

Sõjaväelise karistuse suhtes peab silmas pidama veel kahte põhimõtet:

1) Et neid täidetakse teenistuse ajal, nii et eraelus kanda ei tuleks (praeguse lühikese teenistuseaja juures suuremaid karistusi teenistuseaja jooksul kanda ei saa).

2) Käsitakse sõjaväelist karistust niimoodi sisse seada, et distsipliini aidatakse süvendada (nagu distsiplinaar kompanii "Sõdur" nr.1- 1928a. Writam).

Meil maksvad karistused:

- 1) Surmanuhtlus.
- 2) Sunnitöö (4a. - 20a. või tähtajata).
- 3) Vangihood (1a. - 6a.).
- 4) Kodanline türm (2 kuust - 2a.).
- 5) Arest (1 päevast - 6 kuuni).
- 6) Rahatrahv.
- 7) Noomitused ja märkused.

Praegu on ette nähtud veel kindlus (selleks, et ainult karistada), uues projektis see sees enam ei ole. Vangihood kaob ka ära. Ei ole vangimaju, et karistusi niipalju liigitada.

Rahatrahv - maksimum 300 kr., välja arvatud tolliaktiivsi ja metsaraiumise trahvid.

Õiguste kitsendus kui karistuse tagajärg.

Raskemate karistustega on seotud õiguste kaotamine. Vene ajal kaotas süüdimõistetud varanduse ja perekondlikud õigused. Venes oli see loomulik, kus süüdlased välja saadeti Siberisse. Nüüd on see muudetud. Meil tekkis sekeldusi väejooksikutega, kes amnesteeritud said ja nende pärijatega varanduse alal. R.T.nr.54- 1927a. on varanduse kaotamine ära muudetud, abielus olijatest võib teine pool nõuda lahutust.

Kaitseväeteenistuse seadluse §4 põhjal ei võeta

teenistusse neid, kes sunnitööga karistatud. Viimaste kohta on ette nähtud tööteenistus, mis senini ligemalt normeerimata.

Karistused ohvitseridele ja sõduritele.

Ohvitseridele:

1) Kindlus - 2 kuust - 4 aastani. (Kui alla la. 4 kuu. siis võib ohvitser jääda teenistusse, kui rohkem kui la. 4 kuud, siis tuleb teenistusest vabastada).

2) Peavaht - 1 kuust - 4 kuuni.

3) Teenistusest väljaheitmine (iskljutšenie).

4) Erustamine (otstavlenije).

5) Reameheks alandamine (võib auastme tagasi saada eriliste teenete eest, venes sai tagasi sama auastme, meil ei ole teada).

6) Seaduses on lubatud auastmes alandamine. Siin on seaduses väikene tühik. Kv.distsiplinaar määrustik näeb ette auastmes alandamise ühe auastme võrra (auastmes alandada võib Vabariigi Valitsus).

Sõduritele:

1) Distsiplinaarkompanii la. - 3a.

2) Sv.üksik vangistus 1 - 4 kuuni (vangimajade püüdel seda teostatakse ümberarvestusega arestiks veel ja leival S.N.S.§59 lisa II põhjal.

Karistuste ümberarvamine, Karistuste koostamine ja kokkuarvamise põhimõtted.

Karistuse ümberarvestuse peab tegema see kohus, kes karistuse määranud (Kr.Kp.S.§21').

Kui isik on mitu kuritegu toime pannud ja ühegi eest karistust ei ole kannud, siis määratakse iga süüteo eest karistus ja koostatakse karistused süütegude eest, mis enne esimest kohtu resolutsiooni (otsust) korda saadetud (lõpulikuks karistuseks jääb kõige suurem karistus nendest üksikutest karistustest). See on vene põhimõte, mis ka meil praegu maksev. Karistus süüteo eest, mis peale resolutsiooni

(eelmises süüteo) toime pandud, arvatakse kokku (liitotsus).

Teistes riikides on see veidi teisiti. Näiteks: Saksamaal on karistuse määramine neil juhustel eriti keeruline, Prantsusmaal ja Inglismaal ei olegi § koostamise kohta, seal on maksev põhimõte, et iga kuritegu peab olema karistatud, kuid karistusi võib korruga kanda.

Koostamise viisil on pahed, näiteks: kui isik on elukutseline kurjategija või näit. mõni ajalehe toimetaja, kes kõiki sõimab, saab ta tegelikult ainult ühe süüteo eest karistatud.

Meie uues kriminaalseadustiku projektis §65 on väikene uuendus: kui isik on kuritegevuse harjumusega või kuritegevus on kellelegi saanud äriasjaks, siis võib koostatud karistust suurendada.

Tingimusi süüdi mõistmine ja tingimusi enne tähtaega vabastamine. Eelvangistuse arvestamine.

Tingimusi süüdimõistmine on maksev rügementide kohtus. Kuid kohus ise ei või mõista, vaid võib rügemendi paluda, et süüdlane saaks tingimusi karistatud.

Kuni Sõmini (Anderkop) ksk.nr.544- 1923a. pidi kaitseväljlane, keda enne tähtaega vabastati karistuse kandmisest, teenima nii kaua, kui karistus ette oli nähtud. Viimase ksk.järele ei pruugi enam järel teenida (saab teenistusest vabastatud ja antakse politsei valve alla). Kuid see on vastolus vene seadustega.

Eelvangistust sunnitöö juures arvesse ei võeta.

Vähemate karistuste juures võetakse arvesse päev päeva eest.

Sõjaväe üksikvangistuse juures loetakse 3 päeva eelvangistust võrdseks ühe päeva üksikvangistusele sv.vanglas.

Karistuste täitmist kõrvaldavad põhjused: surm, iganemine, lepplamine, armuandmine.

- 1) Surma puhul lõpetatakse asi ära.

2) Iganemine (aegumine - pogsitelnaja davnostj).

Asja ülestõstmine võib aeguda:

Sunnitöö - 10 aasta pärast.

Vangirood - 8 -"-

Distsiplinaarkomp. - 5 aasta pärast.

Kui asi aga oli ülestõstetud ja vahe peal mööda läks iganemise aeg, siis asi aeguda (lõpetada) ei saa. U.N.S. ja Riigikogule esitatud uues kriminaalseadustiku projektis on aegumise ajad, kui asi alatud, kaks korda suurendatud, otsuse täitmise aegumise ajad aga kolm korda suuremad.

Aegumist otsustab iga kohtulik instants.

Vaejooksus olek ei saa aeguda. Mobilisatsiooni kutse mitte täitmine on teine asi.

3) Leppimine - vähemate süütegude juures, kus pooled äralepivad (näit.: kaklemine). Armuandmisel saab süüdlane isiklikust karistusest vabastatud, kuid mitte tsiviil tagajärgedest (rahalised nõudmised).

F R I O S A.

RIIKLISED KURITEOD EESTI SEADUSANDLUSE JÄRLE.

RIIKLISTE KURITEGUDE UURIMISE ISEÄRALDUSED JA KINDRALSTAABI OSA SEL ALAL.

Riiklikkude süütegude all mõistame niisuguseid kuritegusid, kus objektiks on riik, subjektiks võivad olla üksikud isikud, ühingud jne.

Maksev seadus jaotab:

1) Kuriteod kõrgema riigivõimu vastu (riigi sise-mise julgeoleku vastu).

2) Riigi äraandmine (kuriteod, mis sihitud riigi välise julgeoleku vastu).

3) Süüteod avaliku korra vastu (riigivõimu esindajate vastu).

I. Süüteod riigi sisemise julgeoleku vastu.

Seadus nende süütegude all näeb ette (§100):

- a) Vägivaldset väljaastumist riigikorra muutmiseks mässukatsete, vandeseltside näol.
- b) Vandeseltside ja ühingute moodustamist (ettevalmistus), et tulevikus riigikorda kukutada.

Need on ka meil praegu praktikas tarvidusel. Vene seaduste järele olid ka karistatavad süüteod, mis sihitud ühiskondliku korra kukutamise poole. Kuid see on abstraktne mõiste, millest raske aru saada, sest ühiskondliku korra kukutamine praeguste mõistete järele on sarnane riikliku korra kukutamisele.

Venemaal käisid selle § alla need, kes ühiskondliku korra muutmist propageerisid (sotsiaal-revolutsionärid). Meil see ei ole tarvidusel.

§§ koosseis:

§101 räägib ettevalmistusest riigikorra kukutamiseks. See § on vähe tarvitata, sest on õige raske piirisi määrata ettevalmistuse ja väljaastumise vahel

§102 näeb ette osavõtmist kuritegelikkudest ühingutest, kelle eesmärgiks riigikorra kukutamine.

II. Süüteod, mis sihitud riigi välise julgeoleku vastu.

Sia kuuluvad: a) Sõjaväeliste teadete kogumine (§§110,111,111^{1,2,3}).

b) Salakuulamine (§108 eriti p.6).

Teadete kogumine seisab selles, et keegi isik rahu ajal kogub teatud riigis mõne teise riigi kasuks tähtsaid salajasi teateid.

Teadete kogumine on meil karistatav siis, kui need teated, mida isik korjas, olid salajased või pidid salajas hoitama ja puutusid riigi välist julgeolekut. (Näiteks: teated sõjavägede kohta).

Salakuulamine (špionaž) seisab selles, et salajased teated, mis käivad riigi julgeoleku kohta ja mis peavad salaja hoitud saama korjatakse ja tehakse teatavaks vaenlasele. Salakuulamine võib sündida ainult sõja ajal.

Mõnikord võivad riigi välist julgeolekut ähvardada ka niisugused teadete korjamised, mis ei ole üksikult

harilikult salajased, kuid pärast järjekindlat kogumist ja süstematiseerimist osutuvad tähtsateks ja salajasteks. Loomulikult tuleb niisugust teadete korjamist lugeda rahu ajal karistatavaks ja sõja ajal salakuulamiseks

Niisugune kord on maksev igalpool teistes riikides erand on N.Venes. Seal on karistatav ka niinimetatud "majanduslik Špionaaž." Keelatud on korjata niisuguseid teateid mis küll ei ole ühenduses sõjaasjandusega, kuid on teatavas mõttes riiklik saladus. N.Venes on kõik majanduslikud ettevõtted riigi käes: riik on kaupmees, vabrikant jne., sellest siis ka arusaamine, et teated nendest ettevõtetest kuuluvad riiklikkude saladuste hulka. (Mitmed välismaalased on N.Venes karistuse alla langenud sest, et nad kogusid teateid oma äride jaoks. Venelased leidsid neil süüd olevat "majanduslikus Špionaažis.").

RIIKLISTE KURITEGUDE UURIMISE ISEÄRALDUSED JA KINDRALSTAABI OSA SEL ALAL.

Riigivastased kuriteod on kõige raskemad ja karistatavamad. Siin ei saa oodata või lasta, et võitlust kuritegevuse vastu alatakse siis, kui kuritegu on juba toime pandud, siis on juba hilja.

Riikliste kuritegude uurimisel iseäranis neis kuritegudes, mis sihitud riigi välise julgeoleku vastu, tuleb võidelda suurte raskustega. Harilikult teadete korjamist või salakuulamist toimetava isiku juurest ei leita midagi, tuleb süüdistada mõnede väikeste andmete järele, mõne paberilipaka või šifri järele.

Kuid §§ ses asjus on kirjutatud niivõrt laialt, et nende alla võib paljugi viia.

Riiklikkude kuritegude uurimisel, kui asi puutub riigi välisesse julgeolekusse, mängib kindralstaap (meil II osakond) eksperdi osa. Kindralstaap avaldab oma arvamise küsimuse lahendamiseks kuivõrt teatavad või asjad tähtsad on riigi välisele julgeolekule ja sõjaväelisele riigikaitsele (S.Kp.S. §1193'). Kindralstaabi osavõtt riigi sisemise julgeoleku vastu sihi-

tud süütegude uurimisel on ainult kaudne - juhtiv organ on siin poliitiline politsei (näiteks l.XII.24a. puhul ülemjuhataja poolt oli eriline volitus).

Siin võime rohkem analüseerida. Vaja teada kas isik on teistega kokku leppinud. Subjektiivselt on tähtis kaks tahtlust: 1) et ühingut asutada ja kihutustööd teha, 2) et riigikorda kukutada.

Näide: Agitatsioon, mida teevad kommunist ja sotsialist riigikorra vastu. Mõlemad tegid ühte ja sama asja objektiivses mõttes, kuna subjektiivselt küljest on siin vähe. Ehkki sotsialist teeb agitatsiooni ägedamalt, ei ole tal tahtlust riigikorda muuta, vaid ühiskondliku korda, kuna kommunisti agitatsioon on tingimata seotud riigikorra vägivaldse muutmise.

§129 käsitleb kuritahtlist agitatsiooni.

§126 räägib ühiskondliku korra kukutamisest.

Meie aja vaadete järele ei saa ühiskondlikku korda muuta ilma riikliku korrata.

Süüteod, mis sihitud riigi välise julgeoleku vastu on: rahua ajal - teadete kogumine, sõja ajal - salakuulamine.

Salakuulamine kitsas mõttes ei ole mõeldav rahua ajal, sest ei ole vaenlast olemas, vaid on enam vähem sõbralikud naaberriigid.

TÄHTSAMAD ÜLDKURITEOD.

I. Kuriteod isiku vastu: Surmamine, vigastamine, teotamine.

Tähtsaim neist on surmamine, mille all mõista tapmist ja surma tekitamist.

Senine liigitus:

- 1) Tahteline tapmine: a) ettekavatsetud (kõige raskem),
b) lihtmeelega tehtud,
d) ägedas olekus.

- 2) Ettevaatamata surma tekitamine: a) kus pidi ette nägema, et te järeltuseks on tapmine,

kuid ei näinud seda ette, b) kus ette nägi kuid kergemeel suses arvas, et hoiab ära teo.

Meie kriminaalseadustiku uues projektis langeb ära liigitus tahtluse järgi. Ettekavatsetud tapmine loetakse samasuguseks, kui meelega tehtud. Peale seda kvalifitseeritakse tapmine objekti järele (teatud isikute järele): vanemad, riigivanem, riigiametnikud jne.

Surmanuhtlus oli tapmise eest ennem ette nähtud ainult poliitiliste süütegude eest (Riigipea, välisriigi pea jne. tapmine). Meie uue projekti järele teatud raskematel kvalifitseeritud juhusel võib saada ka määratud surmanuhtlus. Samuti võib isiku karistus saada suurendatud kuni surmanuhtluseni, kui tema eelmise karistuse (tapmise eest) kandmisest ei ole möödunud 5 aastat.

Ärevas meeleolus tapmise kohta uues projektis uuen-dusi ei ole.

Eriti peaks veel tähele panema kahte liiki tapmist sõjaväes:

- a) enesetapmisi ja
- b) kahevõitlust.

Enesetapmine on §§ järele karistatav (vene ajal mõjus seks kaasa kirik), kuid neid ei tarvitata, sest enesetapjat karistada ei saa. Iga enesetapmise juhu korral peab sisemise korralduse järele olema juurdlus toim-pandud.

Kahevõitluse kohta on kergendatud karistused (kind-lus), erandina ainult juhus, kui keegi ei ole kinni pi-danud kahevõitlusel ettenähtud reeglitest, siis loetakse tapmiseks. Meil on sisemises korras kahevõitlus kee-latud, meil ei maksa see osa distsiplinaar määrustikust, mis käsitleb kahevõitlust.

Kui vanasti aukohus määras kahevõitluse, siis teos-tati see ja keiser lõpetas asja ära. Lätis on maksev sama kord.

Vigastused.

Meil maksev seadus sel alal on õige keeruline: isi-

kudki, kes sel alal töötanud mitmed aastad ei oska tihti juhuseid vigastuse alal selgitada.

Vigastuse tekitab üks isik teisele seega, et lööb teisele niisuguse haava, mille tagajärjel liige, kuhu haav löödi ei funktsioneeru (näiteks: keegi lööb teisel silma välja). Vigastuseks nimetatakse samuti jäädavate haavade tekitamine näol.

On terve rida §§ vigastuste kohta, milles räägitakse haavamistest, kergest- ja raskest peksmisest, piinamisest jne. Iga liigituse kohta on eri §, mille pärast tuleb teravalt vahet teha praktikas, missuguse § alla teatud juhust viia. Praktikas on raske selgeks teha kas liige töötab või ei tööta, mis eesmärgiga haavad löödi; on ka juhte kus alguses liige ei tööta, kuid pärastpoole hakkab funktsioneeruma.

Kõige raskem juht vigastustest on peksmine (poboy) U.N.S. on asi ka keeruline, tema kvalifitseerib objekti järele ja kui suuri tagajärgi vigastus jättis.

Uues projektis on asi lihtsam, seal tehakse vahet:

- a) kas keha on puudutatud,
- b) vigade tekitamine, haavade löömine.

Teotamine.

Teotamine võib olla:

- a) moraalse isiku vastu (au vastu) või
- b) teoga teotamine (löömine), kui hoop mingisugust tagajärge ei annud.

Uues projektis käib viimane kehavigastuse alla.

Teotamise all mõistetakse:

1) auhaavamist - kus üks isik teise kohta teotava aupakkumiseta üteldusi tarvitab, näiteks: niisugune varas. (Karistused: lihtarest ja rahatrahv).

2) laimamist - kus teise isiku kohta kirjeldatakse mingisugust autut tegu, mida ta korda ei ole saatnud. (Karistused: kuni türmiga).

Auhaavamise ja laimamise vahel tuleb vahet teha. Laimamine sünnib harilikult selle inimese seljataga, keda laimatakse kellegi kolmandama isiku vastu, kuna auhaavamine peab olema sihitud selle isiku vastu, keda teotatakse.

Laimamise juures ajakirjanduses tehakse vahet era-

elu (isikliku elu) ja avaliku elu vahel. Kui asi puutub isiku (mõni seltskonnategelane) eraellu, siis ajakirjandus (ajaleht) seda tõendada ei saa (ei tohigi tõendusi tuua) ja mõistetakse süüdi. Ajaleht võib saada õigeks mõistetus, kui ta kirjutab mõne seltskonnategelase avalikku elu kohta ja tal olid küllaldased põhjused, et ta arvas andmed õiged olevat ja pidi kaitsma riigi ja seltskonna julgeolekut, olgugi et andmed osutusid valedeks.

II. Kuriteod omandusõiguse vastu: vargus, pettus, võõra varanduse raiskamine ja omastamine, riisumine, röövimine.

Vargus - kui keegi võõra liikuva varanduse salaja omastamise mõttes ära võttis.

Varguse juures tehakse vahet: kas üle 1000 kr. väärtuses, kas õõsi, kas ennem karistatud, kas sissemurdmisega sõjariistus ja raudteel, need on kvalifitseeritud vargused eraldamiseks lihtvargusest.

Uues projektis on väikene muudatus. Ei tehta vahet salajase ja avaliku varguse vahel, ka karistused varguse eest on suurendatud. Seni karistati varguse eest kuni 6 kuuni (teistes riikides kuni 2 aastani). Võrdlemisi kerge karistus oli tekkinud vene seadustes ajalooliselt, sest vene ajal talupojale anti peale karistuse veel ihunuhtlust. Hiljem langes ihunuhtlus ära ja karistusena jäi ainult lühikeseajaline vangistus.

Pettus - kui keegi teisele valetab ja viimane selle tagajärjel varanduse üle annab silmanähtava kahjuga.

Pettus peab tugenema mingisugusele faktile, mis tõe sarnane, näiteks: ei saa pettuseks nimetada seda, kui keegi teisele lubab, et anna mulle 2 kr., homme saad 3 kr. tagasi ja seda ei täida. Pettuse juures antakse valetateid olevate asjade kohta ja viimased peavad olema sarnased, et nad eksitusse viivad, näiteks: vasktaskukellade müümine kuld kellade pähe.

Võõra varanduse raiskamine ja omastamine - kui keegi tema kätte usaldatud võõra varanduse ära raiskab või omastab. Praktikas siin vahet ei tehta (N.S. §1681)

Riisumine ja röövimine.

Riisumine (grabjoz), röövimine (ražboi) - mõlemad on avalikult võõra varanduse äravõtmine (riisumine, kus elu kallale ei kiputa). Uues projektis riisumine (avalik vargus) on viidud varguse alla, seega kaob ära riisumine ja jääb järele röövimine.

Röövimine (N.S. §1627) - varanduse äravõtmine niisuguse vägivallaga, mis on hädaohtlik elule või tervisele. Sifa kuulub ka juhtum, kui röövimine on seotud tapmisega.

N.S. §1459 - tapmine mõne teise kuriteo toimepanemise juures - 15 - 20a. sunnitööd.

N.S. §1634 - röövimine, mis seotud tapmisega karistatakse nagu §1459.

AMETALALISE KURITEO MÕISTE.

Ametalaliseks kuriteoks nimetatakse niisugust kuritegu, mida võib toime panna ametisik. Viimane kr.seaduste mõiste järele on riigi- või omavalitsuseteenija.

Selle kuriteo objektiks on mõni ametikohus, subjekt nii riigi või omavalitsuse alaline teenija, kui ka isik, kes ajutiselt mõne eelpool nimetatud teenija kohuseid täidab.

Sisuliselt näeme, et ametalalised kuriteod võivad olla: 1) puhtametalalised, näiteks: altkäemaksu võtmine, väljapressimine, võimuliialdus ja võimuteostamata jähtmine ja 2) segaametalalised, näiteks: ametalaline raiskamine, erilised võimuliialduse liigid, kus peastüü on, näiteks, haavade löömisel või peksmisel S.N.S. §149 ja 150.

Selle jaotusel on tegelikult tähtsus ainult erasisikute osavõtmise puhul. Esimeste süütegude puhul eraisik üldse ei vastuta, teiste puhul vastutab ainult üldsisikute eest. Sel jaotusel on praktiline tähtsus, seaduses seda läbi viidud ei ole.

Peale sisulise jaotuse näeme, et ametalalised kuriteod on üldised, niisugused, mis kõikide ametisikute poolt võivad saada toime pandud ja erilised - ainult

teatud liiki ametnikkude poolt. Üldiste liiki kuulub näit. altkäemaks. Eriliste liiki - näit. vahkonna teenistuskohuste rikkumised.

Altkäemaks: 1. liik meeleheha ilma, et ametisik oma kohuseid selle juures rikuks kerge trahv (rahatrahv, ametkohalt eemald.).

2. liik - kui ametisik altkäemaksu võtab ilma, et küll nõuaks, kuid selle juures rikub oma kohuseid (karistatakse vangirooduga).

3. liik - väljapressimine (karistatakse sunnitööga).

Altkäemaksu andmine ametisikule on karistatav kriminaalseadustiku eelnõu järele siis kui ta on ühenduses kuriteole avatlemisega (§132).

TÄHTSAMAD AMETALALISED KURITEOD.

Käesolevas peatükis tulevad vaatluse alla need ametalised süüteod, kus kaitsevähelase maksva seaduse põhjal mitte S.N.S. vaid N.S. põhjal vastutab. Need ametalised kuriteod, mis kaitsevähelase suhtes küll ametalised, kuid S.N.S. järele karistatakse, tulevad vaatluse alla hiljem S.N.S. eriosa juures.

Teenistuse alal kätteusaldatud varanduse raiskamine. N.S. §354 (vastab S.N.S. §232).

Siin eraldatakse juhused:

1) kui süüalune on ise kahju ära tasunud enne kuriteo avalikuks tulekut (kerge karistus - distsipl. karistus, rahatrahv).

2) Karistust suurendatakse kui äratasumine sünnib peale kuriteo ilmsiks tulekut ja on veel suurem, kui kahju ei ole ära tasunud kuni kohtu otsuseni (kuni sunnitööni). Juhtumisel kui kahju on üle 1000 kr. suurendatakse veel karistust ja eriti kui süüalune kuriteo katmiseks võltsib dokumente või püüab kohtu eest kõrvale hoida. Vene seaduses ette nähtud karistused on Eestis märksa suurendatud R.T.nr.37 - 1926a.

Ametalaline võltsimine ja kuriteõd riikliku arvepidamise alal. S.N.S. §234 ja N.S. §359, S.N.S. §240 ja N.S. §358.

Ametasutistes on tarvidusel kameraal raamatupidamine. Kaubanduslise arvepidamise siht on, et igal ajal võiks selgeks teha kui palju on saadud kasu või kahju. Kameraal raamatupidamise siht on, et igal ajal võiks kindlaks teha missugused operatsioonid, kelle poolt, kellega, millal ja mis alusel on tehtud, nii et hiljem oleks võimalik üksikasjalik kontrollimine. Selle tagajärjel märgitakse ametasutistes iga varanduslist toimingut niisuguse täpsusega üksikasjus nagu kaubanduses seda tarvilikuks ei peeta. Ühtlasi näevad aga krim. seadused raskeid karistusi ette ametisikule, kes vale andmeid paigutab arvepidamisse. N.S. §362 järele loetakse ametalaliseks võltsimiseks mitte ainult tegelik dokumendi ümbertegemine, vaid ka kui ametisik ettekan- des ülemusele paigutab vale andmeid, samuti kui tema kinnitab arve milles sisuldavad tema teades ebaõiged andmed (näit. arve põhkude peale, kui sama väärtuses oli tegelikult ostetud hein või kaer).

Kõikide nende süütegude jälgimisel tuleb erilist rõhku panna riigikahju täpsa selgitamisele, samuti võimaluse piires selgitada kahjutekitaja varanduslist seisukorda (sõmini ksk. 103 - 1924a.). Riigikahju selgitamisel pidagu ülem silmas, et selgitakse kahju mida riik tegelikult sai mitte rahuldades ainult raamatute kokkuvõttega.

S.N.S. §236 põhjal vastutab kaitsevägeülem varandus- liselt tema käsualuse poolt toime pandud raiskamise eest kui selgub, et ülem pole tarvilikul viisil järel- valvanud ja käsualune ise ei suuda kahju tasuda (sub- sidiaarne vastutus). Ülemal kes kahju tasus on õigus summa tagasi nõuda käsualuse käest (regress).

SÕJAVÄELISED KURITEOD.

Eriosa S.N.S. on sama nagu üldkriminaalseadustikus s.o. on olemas dispositsioonid ja sanktsioonid üksi-

kute süütegude järele.

Kriminaalseadustikkude (N.S. R.T.S. ja U.N.S.) eriosade ülevaatusel nägime, et iga jaotus nõuab mingisugust jaotuse alust.

Riigi varanduse vastu sihitud §§ S.N.S. on läbivaadatud ühenduses üldiste ametalaliste süütegudega. Tegelikult ei sisalda S.N.S. sel alal palju iseäraldusi ja pea kõik vastavad S.N.S. §§ on paralleelsed vastavalt N.S. §§.

Selle tõttu jääb S.N.S. eriosa ja eriliselt sõjaväeliste kuritegude nime all läbi vaadata muud süüteod. Neid võiks jaotada järgmiselt (õiguse rikkumise objekti järele):

1) Süüteod distsipliini vastu või alistus korra vastu.

2) Süüteod üldiste teenistuskohuste vastu.

3) Süüteod võimupiiri vastu.

4) Erilised üldkodanikkude truuduskohuste rikkumised riigi vastu, mis erinevalt hinnata ja karistada tulevad, kui nad on toime pandud kaitseväelaste poolt ja eriti sõja ajal toime pandud.

(Prof. Mayer jagab: 1) alistuskorra vastu, 2) üldiseid süüteod, 3) riigi varanduse vastu).

Kuid see skeem ei vasta küll S.N.S. enese jaotusele, sest et S.N.S. üksikud peatükid on spetsialiseeritud ja läbiseigi sisaldavad dispositsiooni mitmete küsimuste kohta, mis on osalt seletatav S.N.S. ajaloolise tekkimise - käiguga.

MÄRKUS: Dadõševi väljaandes on olemas tähestik, mis hõlbustab S.N.S. käsitlemist.

Ülem ja käsualune. Vanem.

S.N.S. neid mõisteid ära ei määra, vaid määrab ainult karistusi nii ülema käskude mittetäitmise eest, kui ka ülemale nõuetava lugupidamise mittenäitamise, tema teotamise või temale vastuhakkamise eest.

Ülema ja käsualuse mõisted on selgitatud sisemäärustikus. Nende mõistete vahe vene ja eesti sisemäärustikus:

Üldised ülema tundemärgid eesti sisemäärustik §69 (vene sisem. §6):

1) Ülem juhib teiste kaitsevõelaste (oma käsualuste) tegevust,

2) Ülem kannab vastutust oma käsualuste eest (s.o. nende tegude eest),

3) Ülem võib oma käsualuseid karistada (pole teoreetiliselt üldtunnustatud, sest mõnel pool mitte igal ülemaal ei ole distsiplinaar võimu).

Vene sisemäärustik tegi erandi alamvõelaste suhtes §7:

1) alamvõelaste ülemateks loeti kõik ohvitserid, isegi res. ohvitserid, kui nad olid mundris,

2) kapralite ja reameeste ülemateks olid kõik oma kompanii asohvitserid (podpraporštšik) ja allohvitserid.

See fiktsioon oli maksmata pandud eesmärgiga, et teotamiste puhul sõdureid vastutusele võtta kui ülema teotamise eest, kuid sellel fiktsioonil võis olla ka praktiline väärtus, näiteks: lahingutes, segadustes jne. - sõduril oli sel viisil ikka ülem käepärast.

Kuid sellest tuli, et sõdur pidi väga mitmesuguste ülemate käske täitma, ka rahuajal (tegelikult nõutigi käskude täitmist).

Et seda ära hoida loodi uus fiktsioon: V. sisemäärustik §7 märkus 2. - otsekohene ülem ja kõikidest otsekohestest ülematest - lähem ülem. Niisugune ülemate mõiste mitmekesisus tekitas palju segadusi, oli juhte kus isegi sv. kohtul ülema mõiste selgitamine tegi raskusi (Pihkva rügemendi sõdur, kes täitis oma kompanii ülema käsku, mis oli vastolus otsekohese ülema käskudele vanema käsuga).

Eesti sisemäärustikus sarnast §, mis vastaks vene §7 ei ole. Seega on meil tegemist ainult niisuguste ülematega, kes oleksid vene sisemäärustiku järele olnud otsekohesed ülemad, kõik teised on ainult vanemad.

Sõjaajal, lahingu olukorras ja siseriigis tekkinud sõjariistuse mässu mahasurumisel - on iga noorem kohustatud täitma igal juhtumil vanema käsku kui ülema käsku - eesti sisemäärustik §71 lõige 2, kuid sama §71

lõige 3. Ütleb, et vanemal ei ole õigust distsiplinaar karistusi määrata. Selle juures on jõusse jäänud S.N.S §100 (sisemäärustik §72), kus teotamise puhul vastutus käib auastmete järkude järele: kindralid, vanem ohvitserid, ohvitserid, allohvitserid ja sõdurid (viimaste kohta ka teenistuskohuseid täitev sv.ametnik ja oma väeosa sv.ametnik).

K ä s k.

Käsk on juhi tahte väljendus sõnas, kirjas, või määratud. See mõiste on kindlaks määratud sisemäärustikus (§13). S.N.S. ei ole tõrjanud kindlat vahet käsu iseloomu kohta.

Vene seaduste järele tehti vahet kuritegelikule seadusvastasele ja kahjulikule käsule; sisemäär. §6 märkus 1 olid ettenähtud erilised iga liigi kohta reeglid kuidas käsualune võis neid mitte täita.

Meie sisemäärustiku järele käsualune peab täitma vastuvaidlematult kõik ülema käsud, väljaarvatud ilmsed kuritegelikud käsud, s.o. niisugused käsud, mis nõuavad käsualuselt Eesti Vabariigi seadustega karistatava süüteo toimepanemist (§16 ja §18).

Vene mõistete järele seadusevastane käsk peab meil olema täidetud (sisem. §§16 ja 17).

Seega on meil praegu väga lai käsu täitmise nõudmine (puudub ju kitsendus käsu teenistusliku iseloomu kohta).

Erisuhtekorras on sisemäär. §19 (vene sisem. §7 märkus 3), kuid see käib ainult sõdurite ja allohvitseride kohta (mitu käsku mitme ülema poolt).

Meil juriidilises kirjanduses (õigus nr. nr. 2 ja 4 1923a. Karlson ja Limberg) on tõstatatud küsimus, kas käsk peab olema teenistusalaalne või mitte. Küsimus oli vaieldav juba vene doktriinis: Kuzmin-Karavoev tõendas, et peab teenistusalaalne olema; Drutskoi väitis: seaduses ei ole heldud, et peab olema teenistusalaalne. Ainult vene ja Itaalia S.N.S. ei tee erandeid mitteteenistusalaalse käsu kohta. Eesti sisemäärustik ei tee üldse mingit erandit seadusevastase käsu suhtes, kuna S.N.S. järele ülem vastutab sarnaste käskude eest (eriline kergendus S.N.S. §69)

Käsu täitmata jätmine.

Seadus teeb vahet mitme liigi vahel kahe tunnusemärgi järele:

- 1) tahtluse järele (süüvormi järele),
- 2) kui võrdt käsk isiklikult teda täitmata jätnud kaitseväelase poole oli pööratud.

S.N.S. §104 - Isikliku käsu või üldise korralduse täitmata jätmine tähelepanu puudusel, samuti ebatäpse ja mitteõigeaegse käsu või üldkorralduse täitmine. Karistuseks on distsiplinaar karistus või peavahi kuni 3 kuuni ohvitseridele ja sv.üksikvangistus sõduritele ja allohvitseridele.

S.N.S. §105 - Isikliku käsu mittetäitmine. Karistuseks ohvitseridele teenistusest väljaheitmine; sõduritele ja allohvitseridele distsiplinaar kompanii.

Vahe §104 ja 105 vahel on süüvormis üldkorras,

seega §104 - ettevaatamatus ja

§105 - tahtlus.

Kuid siin märkus: Dadõvevi kommentaarides on pea sv. prokuröri kiri 7. maist 1914a.: "§104 näeb ette eriti tähelepanematus juhtumeid, mis tingitud ilma mingisuguse tahtlusega ainult laiskusest, ajaviitmisest, unustusest jne., aga mitte hoolimatusest ja lohakusest, sest need viimased mõisted tõendavad juba täielikku arusaamist süüteo." Sellest võib järeldada, et ettevaatamata s.o. hooletu või lohakas käsu mittetäitmine käib §105 alla.

Sellest keerdõlmest võib pääseda, kui arvustame S.N.S. ja N.S. üldsüsteemiga ettevaatamatuse suhtes N.S. tunnustab §110 (üldosa) ainult mitteteadlikku ettevaatamatust. Teadlik ettevaatamatus on N.S. igal pool samastatud tingitud tahtlusega (ja tingitud tahtlus ühes teadliku ettevaatamatusega moodustavad nimelt kaudse tahtluse), siit ka pea sv. prokuröri vaade.

Praktika on aga selle poole kaldunud, et §104 alla viia igasugust ettevaatamatust (s.o. ka teadliku ettevaatamatuse).

§104² näeb ette üldkorralduste mittetäitmist meeliga. Üldkorralduste hulka kuuluvad spetsiaal-korraldu-

sed (käsud), mis antud ülema poolt kõikide või teatavate gruppide sõjaväelaste kohta, aga mitte alalised määrustikud, juhtnõbrid ja seadused.

Epilised liigid alistuskorra rikkumisest.

1) Käsu teostamisele vastuhakkamine - mis seisab selles, et alluv aktiivselt takistab ülemuse käsu tema suhtes täide viia (S.N.S. §106 ja 107).

Vastuhakkamise juures peab tähele panema järgmisi tingimusi: a) et oleks olemas käsk, b) et käsk oleks käsualusele teada, d) et käsualune teeks mingisuguseid toimeid, mis väljendavad tema tahtlust vastu hakata.

Seadus teeb vahet: liht vastuhakkamisele ja raskele vastuhakkamisele - kui oli tarvitatud mõni riist või relv, millega võib tervisele kahju teha või isegi surmata (karistused: sunnitöö ja sõjaajal surmanuhtlus).

2) Nurin (S.N.S. §108) ülemuse korralduste vastu või sõjaväeteenistuse raskuste peale. Karistuseks: distsiplinaar karistus. Kuid kui nurinal olid enam-vähem tähtsad tagajärjed - rahutused või korratused, suurendatakse karistus ohvitseridele kuni teenistusest väljaheitmiseni ja sõduritele - distsiplinaar kompanii.

3) Kokkulepe kahe või rohkem isiku vahel eesmärgiga ülemusele või tema korraldustele vastu hakata või vastava paberi kokkuseadmine, allkirjade korjamine palvekirjadele või teadaannetele (S.N.S. §111).

Karistuseks: ohvitseridele - teenistusest väljaheitmine, sõduritele - distsiplinaar kompanii.

4) Avalik mäss (javnoje vozstanije) S.N.S. §110 - kui 8 või rohkem isikuid astuvad välja eesmärgiga ülemusele vastu hakata või teenistuse kohuseid rikkuda.

Karistused: rahu ajal - sunnitöö,

Sõja ajal - surmanuhtlus.

5) Sõnakuulmatusele, vastuhakkamisele või avalikule märsule õhutamine (S.N.S. §112). Seadus näeb ette, et subjektiks selle süüteo juures võib olla iga kaitsevõelane ja objektiks on õhutamine, karistus on ka sel pu-

hul kui õhutamine tagajärgi ei annud ja vastuhakkamist ei olnud. Kuid kohtu praktika nõuab, et õhutaja oleks alluv sellele ülemale, kelle korralduste vastu tema õhutab. Kuid teiselt poolt ei tarvitse need, keda õhutati, käsualused olla, võivad ka eraisikud olla, kui õhutaja oma eesmärgi - ülemusele vastuhakkamises - läbi viimiseks eraisikute abi vajab.

Alluvuskorra rikkumine ülema teotamise läbi.

Ülema teotamine käsualuse poolt erineb üldkriminaalsest teotamisest, mis kodanikkude vahel sünnib sellega, et kaitsevõelane siin mitte ainult ülema isikut ei haava vaid ühtlasi kaitsevõe korda rikub: Sellepärast S.N.S. iseäraldused:

- 1) Süüdistus on avalik mitte era,
- 2) ei või lõpetada kokkuleppel,
- 3) karistused suuremad kui üldises N.S. teotamise eest.

Samuti on S.N.S. eriline vähem tähtis juhtum ette nähtud, kus käsualune ülema au otsekohe ei haavanud, vaid ainult kaitsevõe korralduste poolt nõuetavat lugupidamist üles ei näidanud. Sarnast § eraisikute vahetkordade kohta ei ole, sest keegi ei või harilikus korras nõuda, et temale erilist lugupidamist üles näidataks. Nõuetava lugupidamise mitteülesnäitamise eest on karistus: lühikeseajaline kinnipidamine, kergemal juhul distsiplinaarkaristus.

Ülema teotamise eest on aga karistus ohvitseridele kuni reameheks alandamiseni ja sõduritele distsiplinaar kompanii. Kui aga teotaja ühtlasi kütt tõstis, lõi või muud vägivalda ülema vastu tarvitas on karistuseks sunnitöö.

Karistus on suurem kui teotatud ülem teotamise ajal oma ametkohustatõstmisel oli. Seadus teeb vahet: kas ülem oli ohvitser või allohvitser. Samuti teeb kohtu praktika vahet teotamise asjaoludes eriti, kui teotamine on sausõnaline, sest sama sõna või lause, mis sõdurkonnas tarvitatakse meeolelu tõstmiseks, võib teises ringkonnas ränka auhaavamist tähendada. Siin tuleb silmas pidades: kui puudub eesmärk au haavata, siis ei ole

ka teotamist.

Teotamine ja nõuetava lugupidamise mitteülesnähtamine on süüteo, mis peavad tahtlikult (S.N.S. §96 §97) olema korda saadetud. Eriti on see tähtis silmas pidades nõuetava lugupidamise mitteülesnähtamise süüteos. Ettevaatamatuse puhul lugupidamiste avalduste täitmata jätmist võib ainult tavalist distsiplinaarüleastumist sisaldada juhul, kui tegemist on hooletusega.

Teatud tingimustel loetakse vanema teotamist võrdseks ülema teotamisele (sisem. §72).

Vahiteenistuse kohta käivad S.N.S. peatükid II (§§ 113-120) - süüteod vahtkonna koosseisu vastu kõrvaliste kaitsevähelaste poolt, ja VI (§§153-160) - süüteod vahtkonna koosseisu poolt vahtkonna teenistuskohuste vastu.

Süüteod vahtkonna vastu. Sii kuuluvad tunnimehe teotamine (S.N.S. §113) kaitsevähelase poolt. Karistus - ohvitseridele kuni teenistusest tagandamiseni, sõduritele - distsiplinaar komp. 2 aast. Tunnimehe lõõmiste puhul suureneb karistus - ohvitseridele kuni teenistusest vältajateiseni ühes aastme kaot. ja sõduritele distsipl. komp. 3 aast.

Ei vone ei uues eesti garnisonimäärustikus ei ole tähendust, et tunnimehe nõudmisi tuleks täita kui ülema käskusi (nii saksa ja austria määr-kud), samuti ei ole tunnimehel iseenesest õigust igat kaitsevähelast vahi alla võtta (Prantsuse määr-k). S.N.S. §116 näeb aga ette karistust kaitsevähelasele kes ei täida tunnimehe seaduslikke nõudmisi, kusjuures karistus on sama, mis §113 ette nähtud (tunnimehe teotamise eest). Sõjaajal on karistus suurendatud ja vaenlase vastas - vangirood.

Tunnimehele või vahtkonnale kallaletungimine karistatakse surmitööga, vaenlase vastas - surmanuhtlus (§ 117).

Süüteod vahtkonnateenistuskohuste vastu. S.N.S. eritleb üldiseid vahtkonnateenistuse kohuseid, mis kõikides vahtkondades on maksvad ja erilisi, mis on pandud maksma eriti ettenähtud vahtkondades. Üldiste kohuste rikumise eest (§153) on ette nähtud distsiplinaarkaris-

tus ja ainult raskematel juhtudel kohtulik karistus (ohvits.-peavaht, sõdurid - sv.üksik vangistus). Eriliste kohuste rikkumise eest on kohtulikud karistused (§154): ohvitseridele kuni teenistusest väljaheitmiseni ühes aastme kaot. ja sõduritele distsiplinaar komp. 2 - 3 aast. Kohtu praktika on osalt sellest formaalsest tundemärgist loobunud, sest üksikutel juhtudel on üldiste kohuste rikkumine tähtsam. Kassatsiooni praktika viib eriliste kohuste rikkumise alla (§154) kõik need rikkumised, mis takistavad vahtkonna eesmärkide saavutamist (postil magamine, enda täis joomine postil) ja üldiste kohuste rikkumise alla kuuluvad need, mis ainult nõrgestavad tšelepanelikust (suitsetamine, söömine postil jne.), kui vastav rikkumine garnisonimäärustiku enese järele ei kuulu eriliste hulka (suitsetamine lõhkeainete juures).

Peale selle on S.N.S. veel loetletud rida üleastumisi, mille eest eraldi ettenähtud suuremad karistused. Siia kuuluvad: postilt omavoliline lahkumine (§155), mille eest karistatakse üldkorras kui eriliste kohuste rikkumise eest. Kuid posti pealt lahkumine vahialuste juurest, rahakasti juurest, laskemoona lao juurest ja eriti tähtsalt postilt - vangirood (§155'). Sõjaajal karistus suurendatud kuni surmanuhtluseni (§157.158). Valve all oleva ese vargus, hävitamine või rikkumine karistatakse sunnitööga (§160). Valve all olevate vahialuste vabastamise puhul tehtakse vahet kas oli vahtkonnal eesmärk võimaldada vahialustele põgenemist (§159 - sunnitöö), või ei olnud sarnast eesmärki (§154 distsipl.kompanii). Viimane süütegu tuleb praktikas ette eriti kui nii vahialused kui tunnimehed on samast väeüksusest ja vahtkond soovib võimaldada vahialustele "linna minna".

Uus garnisonimäärustik on läbiviinud järgised uuendused: 1) vahtkonnad ja valvkonnad on liigitatud (§54) viie liigi valveeseme järele, 2) on üksikasjaliselt muudetud vahtkonna koosseisu kuuluvate isikute kohused, kusjuures jaotus üldiste ja eriliste kohuste vahel on alal jäetud, 3) on täpsustatud relvade tarvitusele võtmise ja kinnipidamise õiguse reeglid (võrdle eesti garnis.mk. §265-271 ja vene §153 ja 159 lõige 3).

Need uuendused tuleb silmaspidada, olgu et nemad ei takista S.N.S. käsitlemist. Eriti tuleb arvesse võtta, et S.N.S. ei tunne vahtkondade liigitamist viide liiki vaid eritleb §155' mõned vahtkonnad. Sellega on garnisonimäärustikus arvestatud (§54 I liik on iseäralise tähtsusega vahtkonnaks loetud, teisest liigist kuuluka siia p.p.2 ja 3).

Süüteod valvkonna vastu ja süüteod valvkonna kohuste vastu on S.N.S. eraldi ettenähtud (§§121-123 ja §§161-161'). Karistused on distsiplinaarsed, või kergemad kohtulikud karistused.

KAITSEVÄE TEENISTUSKOHUSTUS.

Meie põhiseaduse §78 põhjal on kõik Eesti Vabariigi kodanikud kohustatud riigikaitse teenistusest osa võtma seaduses ette nähtud alusel ja korras. Ilmavaade ja usutunnistus ei või olla teenistusest vabastamise põhjuseks. Kodanikkude naturaalkohustustest on kaitseväeteenistuskohustus raskem ja tähtsam. Selle kohustuse vastu eksimine toob kaasa rasked tagajärjed, eriti sõjaajal.

Enne tegelikku kv.teenistuse vastu võtmist allub kodanik kv.teenistuse kohuste rikkumise eest üldkriminaal seadustele. Tegelikku kv.teenistusse astumise silmapilgust alluvad seesugused süüteod mis kodaniku poolt toimendatud (kv.teenistuses olles) - sõjakriminaal seadustele.

Teenistusest kõrvale hoidmine (omavoliline lahkumine ja väejooks).

Teenistusest kõrvale hoidmise eesmärgiks (kuriteo sisu) on vabaneda ülemuse käsutusvõimu alt. Kuriteo koosseisu suhtes teeb seadus vahet: kas süütegu on toimendatud kv.teenistusest jäädavalt lahkumise eesmärgil või mitte.

Üldiselt on kv.teenistusest kõrvale hoidmine kestev süütegu ja ei aegu. Süütegu lõpeb ainult siis, kui riigivõim väejooksiku suhtes oma käsutusvõimu võib maksa panna. Näiteks: väejooksik on vahi alla võetud mõne

toise süüteo eest ja istub vangis. Sõllega väejooksu enam ei ole, kui väejooksik ennast ei varja võõra nime all.

Süüteo objektiivne koosseis on sama nii väejooksus kui ka omavolilises lahkumises. Need süüteod erinevad ainult subjektiivse tundemärgi järel (eesmärk). Väejooksikul peab olema otsekohene tahtlus. Väejooksu ei või seaduse järel toime panna tingitud tahtlusega. See iseenesest lihtne põhimõte omab kohtu praktilises suure tähtsuse. Näiteks: kui kellelgi otsekohene tahtlus on ennast kohtu või eeluurimise eest kõrvale hoida ja seda ka tegelikult teeb, siis tekib küsimus kas tema mitte väejooksus pole. Arvestades tingitud tahtluse piirava iseloomuga ja seadusesõnaga - (S.N.S. §128 *умышленно с целью уклониться от все от службы*) - ei võiks sel puhul väejooksust juttu olla ja oleks objektiivsele koosseisule põhjendatav omavoliline lahkumine. Tegelikult ei ole praktiliselt võimalik iga kord selle teoreetiliselt õige põhimõtte järelle käia, sest üksikute tahtluse liikide vahetegemine on iseenesest väga raske ja võib kohtunikku kergesti puht presumptsioonidele juhtida. Kui süüteo eesmärk (jühdavalt kv.teenistusest kõrvale hoidmine) tekib hiljem s.o. kui omavoliline lahkumine juba toime pandud - on väejooksu koosseis siiski olemas, sest eesmärk tekkis ju siis, kui objektiivse süüteo koosseisu toimepanek edasi keatis. Igasugune teenistusest kõrvale hoidmine, nii omavoliline lahkumine kui ka väejooks on tahtlik süütegu. Kui aga on tegemist teatava ettevõtetamatusel, näit.: keegi jäi puhkusele tulles laevale hiljaks, ei või omavolilisest lahkumisest ega väejooksust juttu olla, vaid süütegu lahendatakse distsiplinaar korras.

Teenistusest kõrvalehoidmine pettuse, enesevigastamise ja usuliste veendumuste ettekäändel.

Kõrvale hoidmine pettuse teel.

Kv.teenistusest kõrvalehoidmine pettuse teel loetakse asjaolu, kui kaitsevõheline toob ette vale andmed,

võltsib dokumente, paneb ette fiktiiv tõendused haiguste kohta jne., mis teda kv.teenistusest ajutiselt või jäädavalt vabastavad. Kui nimetatud dokumendid ei vabasta ja selle tõttu ei läinud korda kv.teenistusest kõrvale hoida, on tegemist ainult katsega, kuna dokumentide võltsimine moodustab erisüüdistuse.

Karistuseks kv.teenistusest kõrvalehoidmise eest pettuse teel on ettenähtud: - rahuajal - vangirood, sõjaajal - sunnitöö või surmanuhtlus (S.N.S.§126).

Kõrvale hoidmine enesevigastamise teel.

Enesevigastamised tulevad ette rohkem sõjaajal, kuna meil rahuajal seesugused juhtumid peaaegu puuduvad.

On tähtis, et enesevigastus on tahtlikult toime pandud, mille tagajärjel sündis ka tegelik teenistusest vabastamine.

Kui on toime pandud tervise rikkumine, mille tagajärjel ei läinud korda teenistusest kõrvale hoida - on tegemist ainult katsega.

Karistatav on nii enda vigastamine eesmärgiga teenistusest kõrvale hoida, kui ka teise isiku vigastamine sama eesmärgi saavutamiseks (S.N.S.§127).

Kõrvalehoidmine usuliste veendumuste ettekäändel.

Põhiseaduse §11 järele ilmavaade ja usuline veendumus ei või põhjustada kodaniku vabastamist kohustus- test riigi vastu. Sellega peavad meil kv.teenistuse kohustusest osa võtma kõik kodanikud usutunnistusele vaatamata. Meil leidub aga siiski lahkusulisi nagu adventistid ja osaliselt ka baptistid, kes tõrguvad relvakandmist ja üldse kv.teenistuse kohust. täitma. Sii kuuluvad ka isikud kes tunnustavad end teatud filosoofiliste õpetuste veendunud pooldajateks (näi- teks: Venemaal olid omal ajal n.n.Tolstoi õpetuse pooldajad).Nende kohta tarvitame S.N.S.§127.

Karistuseks on ette nähtud:

- 1) rahuajal - ohvitseride kohta - kindluse vangis-

tus, sõdurite kohta - distsiplinaar komp., süüteo kordamise puhul - vangirood 5 - 6 aastat.

2) Sõjaajal - kus ka süütegu ei oleks toime pandud - sunnitöö 8 - 12 aastat.

KAITSEVÄE ÜLEMA VÕIMUPIIR.

Iga riigiteenija, nii ka kaitseväge ülem ja ka valitsuse organ on varustatud teatud võimuga ja täidab teatud kohuseid mis vastavates organisatsiooni seadustes on ette nähtud. Ametisik on sellega õigustatud ja teatud tingimustel isegi kohustatud riigi valitsemise korras igasuguseid tema kompetentsi kuuluvaid toimetusi ja otsusi tegema. Samuti on kaitseväge ülemate võimupiir kindlaks määratud. Kuid tuleb silmas pidada, et sellekohased reeglid ühte kokku ei ole kogutud.

Näiteks, rügemendi ülema võimupiirid on üles loetud esiteks sisemäärustikus §§194 - 240. Peale selle on sisemäärustikus katsutud koguda kõik sellekohased reeglid, mis igapäevases elus tarvis lähevad, rüüulist kuni jaotlemani. Diviisi ülema võimupiir on ülestähendatud peasjalikult sõjaseaduste kogu V raamatus. Kõik need seadused annavad ülevaate, mida teatud ülem peab saavutama ja mis abinõudega, kuid mida temal tuleb teha sel või teisel juhul pole üldse võimalik ette näha.

Võimulialdus ja võimu teostamata jätmine.

Võimulialdus on niisuguste toimingute tegemine teenistuse alal mis:

1) ei ole ametisikule lubatud seadusega või tema peale pandud ülesandega,

2) toiming on iseenesest küll lubatud kuid puudus seaduslik alus, s.o. ei olnud küllal darsi faktisi, eeldusi, et sarnane toiming pidi ette võetama.

Niisugune võimulialdus võib olla teostatud tahtlikult ja ka ettevaatamata ja on mõlemal juhul karistatav

Võimuteostamatus seisab selles, et ülem, kes oli kohustatud teatud toimetuste tegemiseks seaduse või üles-

ande tõttu, või pidi teatud riigi või eraisiku kahju ära hoidma, tarvilisi toimetusi või korraldusi ei teinud ja ei hoidnud ära kahju.

Siin on jälle võimalik tahtlik võimuteostamatus ja ka ettevaatamata võimuteostamatus.

Üldine tingimus: võimalialdusevõi võimuteostamatuses võib süüdi olla ikka ainult see kaitsevõelane, kellele üldse mingisugune võim on antud. Kui temal üldse mingisugust võimu ei olnud või ei olnud võimu sel alal, siis ei või sellest süüteoost juttu olla.

Näide: mitte eraldiseisva rühma rühmavanem lubab sõdureid linna - on võimalialdus; kuid sama luba, kui see on antud päevniku poolt pole võimalialdus.

Erilised selle kuriteo liigid. N.S. ja S.N.S. suhtumine sel alal.

Selle kuriteo eest on ette nähtud laialdane sanktsioon: S.N.S. §145 järele teenistusest väljajähtmine - tähtsamatel juhtudel karistus kuni vangirooduni, selle kõrval aga S.N.S. §147 isegi distsiplinaar karistus ja eraldi S.N.S. §143, mis näeb ette, et erakorralistel asjaoludel erakorraliste abinõude tarvidusele võtmine üldse pole karistatav, kui nende abinõude võtja töökoos teeb nende vajaduse.

Raskus seisab selles, et maksev seadus, nii N.S. kui ka S.N.S. näevad ette õieti võimalialdust ja võimuteostamatust ennast, tegelikus elus aga on väga harva just võimalialdamine ja võimu teostamata jätmise süüdlase eesmärk. Harilikult on need süüteod ise abinõud mõne teise süüteo toimepanemiseks (näiteks, riigivara korraldamiseks).

U.kriminaalseadustik muudab süsteemi. Seal ei olegi võimalialdus ja teostamatus puhtal kujul ette nähtud, vaid on tehtud vahe tahtliku ja ettevaatamata võimualduse (resp. võimuteostamatuse) vahel ja ettevaatamata võimalialdus on ainult sel puhul ette nähtud, kui see on kahjuga seotud, teised juhtumid (ettevaatamatus ilma kahjuta) üldse kriminaalseadustiku alla ei käi, vaid karistatakse distsiplinaar korras. Peale selle on ette nähtud rida juhtumeid, mis seotud eriliste

võimulialdaja eesmärkidega (näiteks: omakasu tõukel).

S.N.S. §144 teeb tähtsamate võimulialduse (teostatamata) loetluse:

1) ilma hämmise tarviduseta vastuhakajate kohta relva kasutamine,

2) abinõude mittevõtmine väeosa tarvilikkude ainete ga varustamiseks, samuti kindluste kaitseseisukorra mitte küllaldaselt kindlustamine,

3) alluvas väeosas korra, käsitäitmise ja suvalduste mitte kaitsmine,

4) sõdurite tervise järele mitte valvamine (samuti haavatute eest mitte hoolitsemine);

5) väeosa majanduse alal kehju tekkida laskmine,

6) okupeeritud maasadel korra mittealalhoidmine,

7) vastuhakajate mässajate, vägivalja tarvitajate suhtes tarvilikkude abinõude mitte võtmine (võrdle p.3)

8) laskeharjutustel tarvilikkude ettevaatusabinõude mitte tarvidusele võtmine.

Sellest on näha, et üleslugemine on enam-vähem juhuslik. See loetelu tuleb ka võtta ainult kui näide.

Samas S.N.S. V peatükis on veel eraldi ette nähtud §148 - kui üks ülem teise tegevust takistab ja §149 - kui ülem plinamisi tarvitab teenistuse asjus (karistus kuni vangirooduni, kui aga plinamiste abil saavutatud valetunnistus, mille alusel ilmsüüta isik on süüdi mõistatud, sunnitöö).

§150 - haavade ja vigastuste tekitamine teenistuse asjus (haavade eest ette nähtud kõrgem karistus).

§151 - seadusevastane vähi alla võtmine:

2 juhtumist: 1) põhjus oli seaduslik, kuid vähi alla võtmisel ei peetud kinni sellekohastest reeglitest (distsiplinaar karistus),

2) vähi alla võtmine ise ei olnud põhjendatud (kui seadusevastase kinnipidamise eest N.S. §1640-1844 - vangirood - sunnitöö).

Võimulialduse kohta käivas peatükis leidub veel

§152 - mis ette näeb teenistusest väljajätmist ülemale kes alluvasid ohvitsera või sõdureid seadusevastaselt

puhkusele lubab. Peale selle on võimalikkusega (resp. võimuteostamatusoga) seotud süüteod laiali pillutud mõõda S.N.S. Teistes peatükkides on veel ette nähtud rida süütegusid, mille karistamine põhjeneb just sellel, et nende alus on võimalikkus. Nii §§179-182 - alluvate kasutamine mittekohasteks töödeks ja isiklikkudes huvides.

§§186,186 - alluvate löömine.

§188 - alluvale distsiplinaar karistuse määramine üle oma võimupiiri (distsipl.karistus, eriti rasketel juhtumisel teenistusest tagandamine). See süütegu ei või mitte S.N.S.§141 ja 145 järele saada karistatud, vaid on eraldi ette nähtud.

§189 - alluvatele oma äranägemise järele niisuguste karistuste määramine, mis üldse ei ole ette nähtud, või mida ainult kohtu kaudu võis määrata (teenistusest väljaheitmine); kuid erilise julmuse (kestokostj) puhul reameheks alandamine või isegi vangirood. Ebaõige või teadlikult asjata karistuse määramine ei ole ette nähtud eraldi. Praktika loeb seda võimalikkuseks (§141).

Võimalikkusega on veel seotud:

§193 - omavoliline korterite kaitseväe paigutamiseks võtmine, samuti kütthobuste võtmine või teiste sarnaste tegude tegemine, mis elanikkude koormamist välja kutsub (distsiplinaar karistus, rasketel juhtudel peavaht).

§194 - alluvatega kaardi või vürfli mängud (ohvitseridele teenistusest väljaheitmine, allohv.distsipl. komp.).

§195 - ohvitseride poolt sõdurilt raha laenamine (distsiplinaar karistus või kordumisel teenist.tagand.) Ühenduses võimalikkusega tuleb ka läbi vaadata:

§176 - ülema poolt alluvatele kuuluva raha või varustuse kinnipidamine isiklikus omakasu huvides (vangirood) ja §177 - sõrane kinnipidamine ilma omakasu huvita - teenistusest tagandam. või distsiplinaar karistus (et ülemuse ees väeosa seisukorraga hiilgada, näiteks: hobuste parem toitmine).

Sõjariista tarvitamine kaitsevõelase poolt meie seaduseandluse järele.

Väeüksuste poolt kodanliste isikute vastu: "kodan-

liste võimude poolt nõuetava kaitseväelise kaasabi andmise seadus R.T.nr.33/34-1923a. (Garnismäär.lhk. 122) Eriti §18.

Siin on selgelt väljendatud tendents pehmenendada kaitseväele sissekasvatatud põhimõtteid relvade kasutamisel sõjas. Seal on vaja vaenlast hävitada, siin on vaja kodaniku kuritegevust lõpetada, aga mitte teda hävitada.

Relva tarvitamine ülemuse poolt.

Siin peab juht teotsema oma äranägemise järele, sest seadus ühelt poolt nõuab tema tarvitamist, teisest küljest keelab asjata tarvitamise. Kuzmin, Karavajev ja terve rida välismaa autoriteete toonitavad, et sel juhul tuleb kohtul asja hinnata mitte objektiivselt, vaid subjektiivselt relva kasutaja seisukohast (kas talitas bona fide - heas usus). Sv.ülemal ei ole ju äreval momendil neid võimalusi seisukorda uurida, andmeid koguda ja eriti veel otsust siis alles teha, kui asi igatepidi valgustatud, vaid tema peab koha peal käepärast olevatel andmetel otsustama ja nimelt silmapilk otsustama.

Siin eriti tähtsad S.N.S. §277 pp.4. ja 5. Nende järele on relva tarvitamine lubatud: §277 p.4. kui vastuhakkamisel avaliku jõuga või relvaga käes ülemus korra jalule seadmiseks on sunnitud tarvidusele võtma erakorralised ahinõud rahu maksma panemiseks ja selle juures haavab või surmab vastuhakkaja või käsib seal samas teda surmata.

p.5. kui ülemus lahingu ajal surmab või haavab alluvat, kes temale vastu hakkab või argtusest ära jookseb, või avatleb põgenemisele teisi, või tekitab teiste kaitseväelaste seas hirmu ja korratust, kui ei olnud mingisugust teist abinõu vastuhakkamise kõrvaldamiseks või ära hoida põgenemist ja korralagedust.

Aga S.N.S. §144 - loetakse võimullialduseks sõjariista tarvitamine vastuhakkajate vastu ilma äärmise tarviduseta ja ka relva tarvitamist ilma ülemuse käsuta kellele oli usaldatud vastuhakkamise mahasurumine. - Et see aga võimullialdus oleks, peab ka viimasel juh-

tunil relva tarvitaja olema võimuga varustatud. Selle tõttu on see viimane lause vastolus §277 p.4.

Samuti tekitab kahtlust lause "vastuhakkamine avaliku jõuga" (§277p.4.) kuna teistes sv.määrustikkudes (vene ustav distsipl.§5) nõutakse, et ülem üldise oma käsualuseid peab sundima sõnakuulmisele, mis ju veel ei eelda "vastuhakkamist avaliku jõuga". Paistab, et vahepealsed seisukohad on jäänud normeerimata. Seda auku tuleb täita kohtu praktikas seaduse üldpõhimõtete interpreteerimise teel (distsipliini hädakaitse).

Relva tarvitamine tunnimehe (ja vahtkonna) poolt on normitud garnisoni määrustikus (§265). Huvi võiks pakkuda, et S.N.S. §277 p.2 järele on lubatud "kui tunnimees kardetavas kohas, erilise käsu järele hüldega hoiatab möödaminejat kaks korda, ahvardades tarvitusele võtta relva, kuid mitte saades vastust, laseb tema peale, haavab või surmab". Aga garnisoni määrustikus (ei vene, ei eesti omas), ei olegi ette nähtud juhtumist, et eriti kardetaval kohal ka möödaminejat maha lasta võib kuid kahekordse hoiatuse alusel ja erilise korralduse järele. S.N.S. §277 p.2 annab ülemusele luba sarnast korraldust tarbekorral maksmata panna.

Üksiku sõjaväelase poolt väljaspool teenistust kodaniku vastu.

Vormi tõttu paistab eriti ohvitser silma ja kallale tungimine on temale kergesti võimalik. Austria põhimõtted olid sel alal eriti radikaalsed - nad pidasid iga kallaletungimist auhaavamiseks ja ohvitseri vastu toime pandud kallaletungimist keisri majesteedi auhaavamiseks, sest munder oli keisri oma. Selle järel-dusel loeti iga kaitseväelase (eriti ohvitseri) kohuseks "mundri au haavamist" otsekohe relva abil karistada. Demokraatlikus riigis nagu meil sellest põhi-mõttest kinni pidada ei saa. Meil on kaitseväge terve rahvas, kellest üks osa kaadri moodustab.

Maksev N.S.ka võtab enesekaitse (hädakaitse) õigust väga piiratult. Ei pea ka segama enesekaitset mundri

au kaitsega. Seaduslik on seega ainult kohtulik tee, kui seltskonna kiht kuhu ohvitser ja kallaletungija kuuluvad näit. kahevõitlust ei nõua.

KURITÖÖD SÕJA AJAL JA SÕJASEADUSE AJAL.

Kuritööd sõjaajal.

S.N.S.III osas on ette nähtud kuriteod, mis toime pandud sõja ajal. Ruumi suhtes oleks see maksev ülemjuhatajale alluvas raionis - suurtükide mõiste järelle, kuna meil kuuluks selle alla terve riigi territoorium. Peale selle on S.N.S. mõnedes üksikutes §-des, mida kasutatakse rahuajal, ka ära täiendatud mililine karistus on §-s ette nähtud süüteo eest sõja ajal (näiteks: käsu mittetäitmine §105, väejoos §134, vastuhakkamine §106, ülema löömine §98 jne.). Üldiselt on karistused süütegude eest, mis toime pandud sõja ajal tunduvalt raskemad kui surmanuhtluseni kaasa arvatud ja on sihitud selle poole, et garanteerida sõjaliste operatsioonide kordamist.

Oma iseloomu poolest jagunevad sõjaajal toime pandud kuriteod nelja gruppi:

1) Teenistuse kohuste rikkumised lahingus.

- a) omavõliline lahkumine oma üksusest lahingu ajal, mis ei olene teenistusekohuste täitmisest (S.N.S. §245).
- b) lahingusse mineku käsu või ülesande täitmata jätmise lahingus (S.N.S. §245¹).
- c) lahingu ajal sõnadega või toimingutega teiste avatelemine lahingutegevusest kõrvale hoida (S.N.S. §246).
- d) lipu (väeosalipp - znanja) kaotamine lahingus, mis on ühenduses kõikide abinõude tema päästmiseks tarvidusele mitteväitmisega (S.N.S. §247) samuti enda vangilõpmine, ilma et oleks täitnud oma kohustust võidelda kuni viimase võimaluseni.

Kõikide nende süütegude eest on ette nähtud surmanuhtlus, erandina on veel paralleelselt määratud sun-

nitõõ pkt.a - ettenähtud süüteo eest, kui ilmsiks tulevad eriti süüdi pehmendavad asjaolud.

2) Teenistusekohuste rikkumine väljaspool lahingut.

- a) lubamata kirjavahetus või isikväline (võnastamine) isikutega, kes viibivad vaenlase või vaenlase sõjaväe poolt okupeeritud maalal (S.N.S. §244),
- b) tahtlik kui ka ettevaatamata kabuhirmu tekitamine sõjaväes (S.N.S. §246¹)
- d) vangistatud ohvitseride poolt vastase ettepaneku vastuvõtmine vangist vabaneda tingimusel, et edaspidi lahingutegevusest osa ei võta (S.N.S. §251¹).

Ülalnimetatud süütegude eest on ette nähtud vangistus või sunnitõõ, arvesse võttes nende tähtsust.

3) Teenistusekohuste täitmise rikkumine ülemate poolt lahingu juhtimise alal.

- a) kindluse või väeosa üleandmine vaenlasele (karistuseks surmanuhtlus. Sama karistus on maksev ka kaasaaitajate suhtes. S.N.S. §251.
- b) Omavoliline üleastumine dispositsioonist (karistus - teenistusest väljajätmise ühes reameheks alandamisega. S.N.S. §254).
- d) Omavoliline kallaletungimine liit või neutraalriigile, või mõni muu toiming, mis rikub lepingu vastava riigiga (karistus: 1) kui tegemist ainult lepingu rikkumisega - la.4k. kindlusevangistust või peavaht. 2) Kui tegemist omavolilise sõjategevuse üleviimisega liit või neutraalriigi pinnale - surmanuhtlus.

4) Vaenlasega kokkupuutumisel vastavate ettevaatusabinõude mittetarvituselevõtmine.

- a) vastavate ettevaatusabinõude mittetarvituselevõtmine vaenlase suhtes liikumisel ja paigaldamisel vastase läheduses (S.N.S. §256).
- b) ilma äraandmise eesmärgita (hooletuse tõttu) teadete varjamine, mis tähtaad lahingutegevuse mõttes (karistus: 1) hooletuse eest - tagandamine teenistusest või peavaht, 2) tahtliku tegevuse eest - vangirood reameheks alandamine.

damisega kuna eriti tähtsatel juhtumitel - surmanuhtlus (S.N.S. §257).

Peale ülalnimetatud kuritegude on S.N.S. III osa I peatükis ette nähtud erilised süüteod, mis samuti toimivad pandud sõja ajal. Siia kuuluvad:

1) Seadusevastane Punaseristi lindi ja lipu tarvitamine (S.N.S. §§258¹ ja 258²).

MÄRKUS: Punaseristi lindi ja lipu tarvitamise kord on kindlaks määratud Genfi konverentsil 1906a.

2) Hooletu ja pahatahtlik ümberkäimine haavatutega (S.N.S. §258²).

3) Äraandmise eesmärgiga võitlusvahendite kõlbmatuks tegemine. Karistus - surmanuhtlus (S.N.S. §260).

4) Äraandmise eesmärgiga sidevahendite rikkumine vaenlase läheduses või sõjaseaduse piirkonnas. Karistus - surmanuhtlus (S.N.S. §270).

5) Trofede ja sõjasaagi varjamine omastamise sihtiga (karistus - distsiplinaarkaristus kuni vangirooduni 5a.).

Kuriteod sõjaseaduse ajal.

Mida mõistame sõjaseaduse (kaitseseisukorra) all ja missugused normid on meil selle kohta maksvad?

Meie põhiseaduse §26 lõige 2. määrab: "kodanikkude vabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuvad jõusse seaduslikus korras kindla tähtajani väljakuulutatud kaitseseisukorra puhul, vastavate seaduste põhjal ja piirides. Õigusteadlise teooria seisukohast võib sisemiste rahutuste või kodanikkude vahekorrad teravnemise puhul tarvilik olla mõneks ajaks kitsendada kodanikkude põhiõigusi. Tegelikult on kõigis Euroopa riikides ette nähtud kord, mille järele erakorralistel aegadel nii välissõja kui ka sisemiste rahutuste puhul kodanikkude õigusi kitsendatakse ja administratsiooni volitusi laiendatakse. Erand on Austria Vabariik, mille põhiseadus üldse ette ei näe mingisugust kaitseseisukorda. Tegelikult oli Austria valitsus sunnitud ühe mässi puhul, mis tekkis mingisuguse kohtuotsuse ettekäändel 15. juulil 1927a. talitama

nii, nagu teistes riikides oleks toimetatud kaitseseisukorra ajal. Põhiseaduse §60 pkt.5 järele Eestis kuulutab välja kaitseseisukorra Vabariigi Valitsus ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks. Meil erilist seadust kaitseseisukorra kohta ei ole ilmunud. Arvesse võttes, et meil on üldiselt maksivad Venest päritud seadused, sellepärast kasutame meie vene määrust sõjaseaduse alla kuulutatud maa-alade kohta, (Pravila o mestnostjah objavlennõh na voennom položeniij), mis leiub Sead.Koggu II köites üldkubernangu seaduse §23 lisana. Sõjaseadust võib maksta panna nii välissõja puhul kui ka riigikorra ja avaliku julgeoleku kaitseks. Sõjaseaduse välja kuulutamiseega välissõja puhul, annab kaitsevägegede ülemjuhataja üldise tegevussuuna kogu sisemise korra ja julgeoleku kaitseks määratud riigiasutuste tegevusele. On sõjaseadus välja kuulutatud rahu ajal riigi sisemise julgeoleku kaitseks, astuvad jõusse administratiiv võimude erakorralised volitused. Kõik kuriteod, mis kodanikkude poolt toime pandud riigivõimu julgeoleku vastu (poliitilised süüteoed) alluvad erandita sõjakohtutele. S.N.S. §§273¹, 273², 273³ ja 273⁴ näevad ette karistuse suurendamist seesuguste süüteoed eest. Üldiselt on need süüteoed ette nähtud U.N.S. §§ 100-104, 107, 121-125-132 ja 134 (S.N.S. §273¹), 109-111, 111¹⁻⁴, 112, 112¹, 113, 113¹, 116-118, 115² (S.N.S. 273²), 108- (S.N.S. §273) ja 114- (S.N.S. §273⁴). Samuti alluvad ka teised mitmesugused kuriteod (tapmised, röövimised, vägistamised, põletamised jne.) sõjakohtutele, igakordse siseministri sellekohase otsuse põhjal. Kuriteod, mis sõjaseaduse ajal kaitseväelaste poolt toime pannakse alluvad harilikus korras sõjakohtutele. Üldiselt on sõjaseadus kaitseväelaste kohta maksev samastel alustel, kuivõrt on ta maksev teiste kodanikkude suhtes.

FORMAALÕIGUS EHK PROTSESS.

Protsessi põhimõtted ja sõjakohtute organisatsioon.

Formaalõigus käsitleb kohtute tegevust ja organi-

satsiooni. Meie Põhiseaduse §69 on hõlud, et õigusemõistmist tuleb toimetada iseseisvates kohtutes, kuid ei määra lähemalt kindlaks kohtute organisatsiooni ja tegevust. Selleks on olemas vastav seaduste kogu, kus on kindlaks määratud üld- ja erikohtute tegevus, võimupiirid ja organisatsioon. Sõjakohtute kohta on see ette nähtud S.Kp.S. Kohtutel on riiklikus ja ühiskondlikus elus suur tähtsus. Kohtute alla kuulub igasuguste konfliktide lahendus, mis tekkinud kas üksikute isikute või koondiste vahel. On toime pandud seaduste rikkumisi, karistab kohus süüdlasi.

Üldse on maksev põhimõte, et kohtuvõim oleks iseseisev ja eraldi teistest võimudest. See võimaldab kohtute tegevust erapooletul pinnal, mis omab erilise tähtsuse. Need põhimõtted on maksvad sõjakohtute kohta teatud reservatsioonidega, sest "võimude jaotuse teooriat" ei saa sõjaväe organisatsioonis täiel määral maksuma panna (juhtimise ühtluse nõue).

Kohtute organisatsiooni kohta on maksvad järgmised põhimõtted:

- 1) Kohtud peavad olema alalised asutised;
- 2) Kohtud peavad olema rippumatud administratsiooni võimust;
- 3) Kohtunikke ei või ametist eemaldada administratiiv korras. Neid võib tagandada ametist ainult kohtu otsusel.

MÄRKUS: Sv. Ringkonna kohtu ajutisi liikmeid võib vabastada sellekohastel määrustel.

- 4) Kohtud peavad olema jaotatud instantsidesse, et ülem instants võiks kontrollida alama instantsi tegevust.

Üldkohtutes on kolm instantsi. Esimene instants arutab asja sisuliselt (rahukohtunikud ja rahukogu). Teist instantsi nimetatakse appellatsiooni instantsiks, kes kontrollib eelmiste kohtute otsusi sisuliselt või seaduste rikkumise poolest (rahukogu ja kohtupalat). Kolmas instants on kassatsiooni kohus (Riigikohus), kes ei aruta asja sisuliselt, vaid seaduste rikkumise poolest. Sõjaväes on esimese instantsi kohtuid kaks, s.o. rügemendi kohtud ja Sõjaringkonna kohus. Viimane

on ka mõnel juhusel (rügemendi kohtute kohta) teise instantsi kohus. Üldiselt on Riigikohus kassatsiooni instantsiks sõjakohtute suhtes.

Kohtute tegevuse aluseks on järgmised põhimõtted:

1) Kohtu istungid peavad olema avalikud. Asjade arutamist kinniste uste taga toimetatakse ainult äärmise vajaduse korral, kus arutusel moraalivastased, perekondlikud süüteod või seesugused poliitilised kuriteod, mis seotud riigi saladustega.

MÄRKUS: Väljakohtu istungid on üldiselt kinnised.

2) Pooltel peab olema ühesugune seisukoht protsessis s.o. kohtualuse ja tema kaitsja ühelt poolt ja prokurör teiselt poolt võivad ette tuua igasuguseid tõendusi süüdistuse või süütuse kohta. Kui kohus lubab ühele poolele rohkem kui teisele, ei ole tehtud otsus seaduslik ja asi kuulub tühistamisele.

3) Protsess peab olema suusõnaline, s.o. kõik tõendised, mis asjasse puutuvad, tulevad ette kanda suusõnal, nagu kohtualuse, kahjukannataja, tunnistajate, kaitsja ja süüdistajate seletused. Elav sõna on parem kui kirjalik dokument. Inimeselt võib küsida asja kohta, mis ei ole selge, kuna protokollil andmed on selleks liig puudulikud. Kogutud kirjalikku materjali võib kohus ainult kasutada kuid selle põhjal otsust teha ei saa.

4) Kohus peab otsuse tegema nende andmete põhjal mis saadud kohtu istungil, s.o. nende põhjal mis kohus ise nägi ja kuulis. Kui tunnistajate seletused lähevad lahku, siis tuleb neid hinnata kohtu sisemise veendumuse järel, aga mitte formaalselt. Vanasti arvati, et kahe mehe tõendus maksab rohkem kui ühe mehe tõendus. Samuti tehti vahet mehe ja naise tõenduste vahel. Tõenduste hindamiseks oli loodud rida seaduses kindlaksmääratud reegleid. Uuemat ajal on formaalne tõenduste hindamise teooria kõrvale heidetud ja kohus peab tegema otsuse ainult sisemise veendumuse järel. On maksev reegel, et asja selgituseks tuleb ette tuua kõige paremaid tõendusi. Tunnistused, mis põhjenevad ainult teiste sõnadele, ei ole maksvad kui pole tõestatud, et ei võidud ettetuus otsuseid tõendusi. Kohtul tuleb ka otsusi

teha kaudsete andmete põhjal kui otsekohesed tõendused puuduvad. Näiteks: varastati kusagilt ja leiti varastatud asjad kellegi juures. Ta peab kindlaks tegema, kust asjad saadud. Ei suuda ta seda teha, on aüüdistusseks alused olemas

5) Kohus ei tohi ühe asja arutusel arutada teisi asju ja kohtuistung peab sündima ilma suuremate vaheaegadeta.

SÕJAVÄELINE KOHTULIK KUULUVUS.

Sõjaväeline kohtulik alluvus ehk kuuluvus ripub: 1) asja iseloomust (objektiivne alluvus), 2) kohtualuses (subjektiivne alluvus) ja 3) osavõtmisest kuriteost sõjaväelaste ja eraisikute poolt (segaalluvus).

Objektiivne alluvus.

On maksev reegel, et sõjakohtud võivad arutada igasuguseid kriminaalasju väljaarvatud: 1) trükiseaduse asjad kui need ei ole ühenduses teenistusekohuste rikkumisega, 2) väiksemad riigiasutiste määruste rikkumised, nagu tolli, metsa, aktsiisi määruste rikkumine neis asjus, mille kohta vastaval asutisel enesel on õigus otsust teha.

Subjektiivne alluvus.

Sõjakohtutele alluvad:

1) Kõik ohvitserid ja sõdurid kuritegude eest, mis nende poolt toime pandud sv.teenistuses viibimise ajal. Kuriteod mis toime pandud enne sv.teenistusse astumist, alluvad üldkohtutele, väljaarvatud sv.teenistusse ilmumisest kõrvalehoidmine. Kaitseväelase teenistusest vabastamine ei muuda kohtulikku alluvust. Sellega allub kaitseväelane reservis olles sõjakohtule süütegude eest, mis toime pandud teenistuses viibimise ajal. Erus viibivad kaitseväelased ei allu sõjakohtutele üldsüütegude eest, mis toime pandud kv.teenistuses viibimise ajal vaid alluvad üldkohtutele välja arvatud kuriteod, mis toime pandud kv.distsipliini vastu.

2) Kv.ametnikud alluvad sõjakohtutele ainult kuri-

tegude eest, mis seotud kv.distsipliini rikkumisega ja on toime pandud teenistuses olles. Üldkuritegude eest alluvad kv.ametnikud üldkohtutele.

3) Reservlased alluvad sõjakohtutele juhtumitel:

a) teenistusse mitteilmumise eest mobilisatsiooni puhul, või mitteilmumisel kordamise õppustele;

b) kõikide kuritegude eest, mis nende poolt toime pandud kv.õppustel viibimise ajal.

d) kv.distsipliini rikkumise eest, kv.vormi kandmise või ravitsemise ajal kv.haigemajades.

4) Fraiskud üldises mõttes sõjakohtutele ei allu, välja arvatud juhtumid:

a) kui osa võtavad ühes kaitseväelastega kuritöödest mis seotud kv.distsipliini rikkumisega;

b) kui sõjaseisukorra maksvuse ajal toime panevad kuritegusid, mis sõjaseadustes ette nähtud

Segaalluvus.

Kui süütegu on toime pandud mitme isiku poolt, kes alluvad mitmesugustele kohtutele, siis tuleb otsustada missugusele kohtule asi allub. Asja arutamine kuulub tervikus ühele kohtule:

1) Kui kaitseväelased ühes eraisikutega on toime pannud üldkuriteo (tapmine, vägistamine, röövimine), siis alluvad kõik süüdlased üldkohtule.

2) Kui eraisikud ühes kaitseväelastega võtsid osa kuritöö toimepanekust, mis oli sihitud kv.distsipliini vastu, alluvad süüdlased sõjakohtule, kus juures eraisikutele määratakse karistus üldkriminaal seaduste järele, kuna kaitseväelased alluvad S.N.S.-ele.

3) Kui kaitseväelane, kes ühes eraisikutega teatud süüteo eest allub üldkohtule, on toime pannud veel kv.distsipliini rikkumist, siis allub asja arutus kas üld- või sõjakohtule, tähele pannes seda, kumb süütegu suurem. On karistus üldkuriteo eest suurem allub asi tervikus üldkohtule. Kui aga distsipliini rikkumise eest on ette nähtud suurem karistus, siis arutab viimast süütegu sõjakohus, kuna üldsüütegu üldkohus. (Viimases

p.3.tähendatud reeglit käsitletakse harva, kuna sõjaväeline süüdistus eraldatakse harilikult üldisest asjast ja antakse üle sõjakohtule, ka siis kui see süütegu on iseenesest vähema tähtsusega).

JUURDLUS JA EELJURIMINE.

Enne kui mingisugune asi tuleb (süüdistus) kohtulikule arutusele, on tarvis kindlaks teha: 1) kas on üldse mingisugust kuritegu toime pandud, 2) kui on, siis nimelt missugune kuritegu, 3) kelle poolt kuritegu on korda saadetud ja 4) millised on süüditõendavad andmed ja asitõendused. Ülaltoodud andmete kogumist nimetatakse eeltoiminguks. Eeltoiming oma iseloomu ja formaalsuste poolest jaotatakse kahte ossa: juurdlus ja eeluurimine.

Juurdlus.

Üldiselt on juurdlus teatud sündmuse või kuriteo mitteformaalne selgitamine. Juurdluse kohta ei näe seadus ette mingisuguseid formaalsusi. Juurdlust toimetab üldkorras politsei, teatud juhtumisel - kaitseväge ülemus.

Kaitseväge ülemate poolt pannakse juurdlus toime järgmistel juhtumitel (S.Kp.S. §314):

1) Kui kaitseväelased on rikkunud distsipliini ja teenistuse kohuseid, vaatamata sellele, kus see toime pandud.

2) Kõikide kuritegude kohta, mis toime pandud kohtades, mis ainuüksi kaitseväge võimude kasutada.

3) Kui kaitseväelaste poolt on teenistuse kohuste täitmise ajal toime pandud üldkuriteod, mis ei ole seotud distsipliini või teenistuse rikkumisega.

Teistel juhtumitel, olgugi et asi puutub kaitseväelastesse, toimetab juurdlust politsei ja saadab juurdluse kv. võimudele asja edaspidiseks korraldamiseks.

Juurdluse toimepanemise aluseks on (S.Kp.S. §280):

1) Üksiku väeosa ülema ja kõrgemate ülemate korraldus,

2) ülemuse ettekanne kuriteo kohta,

3) Politsei, kohtu ja teiste riigiasutiste teadaand
ded kuriteo kohta,

4) Eraisikute kaebused,

5) Süüdlase vabatahtlik ülestunnistamine,

6) Sõjaprokurööri nõudmine juurdluse toimepanemiseks
mõne juhtumi kohta.

Eraisikud võivad rügemendi ja kõrgetate ülemate poole
pöörata kirjaliku või suusõnalise kaebusega. Suusõnali
se kaebuse kohta teatakse kokku vastav protokoll, mil
lele kaebaja alla kirjutab. Kaebuse avaldamisel tehakse
kaebajale hoiatus kaebuse tõelikkuse kohta ja tehakse
teatavaks ka vastutus valekaebuse eest (N.S. §940).

Anonüüm kirjade põhjal ei ole ülemus kohustatud asja
üles võtma, juurdlust toimetama jne. Kui aga asi puu
tab riigijulgeolekut või mõnda tähtsat kuritööd eriti
kaitsevõtte majanduse alal, tuleb asja alustada. On aga
tegemist näiteks mõne väiksema vargusega või mõne muu
vähema süüteoga, siis jääb ülemuse otsustada kas alus
tab juurdlust või mitte (S.Kp.S. §296).

Juurdluse tegija kohused.

Juurdluse tegeliku toimetamise kohta on erikorraldus
ena maksmata pandud instruksioonid, kuna seadus juurd
luse formaalset külge ei puuduta (Sõmini dek.nr. 1054-
1920a.). Siin jääb juurdluse tegijale teatud initsia
tiiv juurdluse toimetamiseks, mis aga peab olema sea
duse piires. Juurdluse toimetaja peab olema erapooletu
ja ei tohi kellelegi seletuste andmisel mingisugust
survet avaldada ja peab protokolleerima ainult seda,
mida tegelikult asja kohta seletatakse. Kui isik sele
tuse andmisest ära ütleb, teeb juurdluse toimetaja pro
tokolli selle kohta vastava märkuse. Igasuguste oletus
te tegemine, mis ei ole kokkukõlas asjaosaliste poolt
antud seletustega, on keelatud. Juurdluse tegija peab
omale üles seadma teatud hüpoteesi, mille järele kogub
andmeid, püüdes asja valgustada kõigiti objektiivselt.
Harilikult on kaitsevõltsed kuriteod niivõrt lihtsad,
et tarvis ainult protokolleerida vastavad andmed. Sel
gub juurdluse käigul, et ülesseatud hüpotees pole töö

näollik, tuleb aluseks võtta teine hüpotees, mis vastaks selgunud andmetele. Ainult sel viisil on võimalik plaanikindlalt asja juurelda.

Läbiotsimise toimepanemiseks peab juurdluse tegijal olema ülemuse luba. Tuleb hoolega silmas pidada, et kaitseväelased omavõliliselt ei tungiks eraisikute korritesse läbiotsimiste eesmärgil, vaid selleks tuleb pöörata politsei poole. Läbiotsimist toimetab juurdluse tegija kahe tunnistaja juuresolekul, kokku seades läbiotsimise protokollid kus ära märgib, kelle korraldusel läbiotsimine toime pandi, millal läbiotsimine tehtud ja millised olid läbiotsimise tagajärjed. Eriti tuleb juurdluse tegijal rõhku panna süüteo läbi tekkinud kahjusuuruse kindlakstegemisele. Kui kahju puutub eravarandusse, siis piirdub juurdleja kahjusaaja selektusega kahju suuruse kohta. Kui tegemist riigikahjuga, siis kogub juurdleja igasugused tõendavad andmed rikutud asjade ja nende hinna või väärtuse kohta. See on iseenesest võimalik, sest riigivarandus on inventeeritud ja iga väeosa võib alati vastavaid tõendusid anda.

Juhtumil kui juurdluse tegija lohakuse tõttu riigikahju kindlaks ei teinud, on õigus teda vastutusele võtta kahjude eest mis selle tagajärjel tekkinud (S. Kp.S. §330).

Kui süütegu on seesuguse iseloomuga, et ta välises ilmas jättis materjalsed jäljed, siis teeb juurdluse toimetaja nende jälgede ülevaatust, mille kohta seab kokku vastava akti.

Praktikas tulevad ette ka juhtumid, kus juurdluse tegijal tuleb täita kohtuuriija kohuseid, kui asi kiire ja viivitada ei võimalda. See on eriti tähtis, sest selle mittetäitmise tõttu võivad kaotsi minna seesugused andmed, mida hiljem fikseerida ei saa. Näiteks: raskelt haavatu ülekuulamine, kes võib olla ära sureb enne, kui kohtuuriija kohale jõuab. Kuriteo värskete jälgede jäädvustamine jne. Niisugustel juhtumitel teeb kaitseväge ülem, ühtlasi väljakutsudes sõjaväge uuriijat, korralduse juurdluse tegijale - asendada sõjaväge uuriijat (S.Kp.S. §342).

Seesugused protokollid mis juurdleja poolt kokku

seatakse, on kohtus maksvad kui eeluurimise materjal.

Kui juurdluse toimetamisel ilmsiks tulevad süüdlased, kelle kohta on tarvilik maksma panna teatud tõkkeabinõud, siis esineb juurdluse toimetaja väeosa ülemas vastava loa saamiseks. Juurdluse tegija ise ei või tõkkeabinõusid määrata (S.Kp.S. §§328 ja 329).

Juurdluse lõpetamisel esitab juurdluse toimetaja juurdluse vahetult sellele ülemale, kelle korraldusel juurdlust toimetati (S.Kp.S. §333). Ülemuse nõudmisel lisatakse juurdluse juurde ka kokkuvõtte juurdluse tulemuse kohta.

Eesti praktikas on kokkuvõtte juurelisamine muutunud obligatoorseks, väljaarvatud õige lihtsad asjad.

Juurdluse ja eeluurimise vahe.

Eeltoimingu teine osa - eeluurimine on asja (süüteo) valgustamine formaalsest küljest, kus kõik toimingud tehakse teatud kindlate reeglite järele, mis vastavates seadustes ette nähtud. See nõuab juba kindlaid teadmisi ja kogemusi. Eeluurimist toimetavad üldja sõjakohtuurijad. Erikõrdaudel - juurdluse tegijad nagu eelpool nägime. Korralduse eeluurimise toimepanemiseks sõjakohtuurija kaudu teevad üksiku väeosa ja kõrgemad ülemad. Kaitsevâes toimetatakse eeluurimist ainult nendes asjades mis alluvad sõjaringkonna kohtule. Eeluurimise toimetamise järele valvavad sõjaprokurör ja see ülemus kelle korraldusel eeluurimine ette võetud.

Eespool nägime, et kui keegi ei soovi juurdluse tegijale seletust anda, tehakse juurdlust ainult vastav märkus ja seletuse mitteandjat keegi vastutusele võtta ei saa, eeluurimisel peavad aga kõik seletust andma, vastasel korral langevad süüdlased karistuse alla. Juurdluses antud valeseletuse eest ei saa tunnistajat valetunnistuse eest vastutusele võtta, kuna eeluurimisel antud valetunnistuse eest langeb süüdlane karistuse alla.

Eeluurimisel ilmsiks tulnud asjaoludel võib sõjakohtuurija süüaluste kohta tõkkeabinõud tarvitusele

võtta, kuna juurdluse toimetajal on need õigused piiratud. Eeluurimisel kirjutab uurija iga protokollile alla, kuna juurdluse toimetaja teeb seda juurdluse läbiviimise kohta. Sõjakohtu uurija toimetab igasuguseid läbiotsimisi iseseisvalt, ilma et selleks oleks tarvis kellegi luba, juurdluse toimetajal aga puuduvad seesugused õigused. Sõjakohtu uurijad peavad seaduse järele olema juriidilise haridusega ohvitserid (resp. kv. ametnikud), kuna juurdluse tegijaks võib olla iga ohvitser (kv. ametnik).

Sõjaväe ülem kohused juurdluse järelevalvamisel ja juurdluse läbiviimisel.

Üksiku väeosa ja kõrgematel ülematel on juurdluse toimetamise järele valvamine ja juurdluse läbiviimine tähtsad kohustused.

Juurdluse toimetamiseks määrab väeosa ülem ohvitseri, kes peab vastama järgmistele tingimustele:

1) ei tohi olla nooremas sukraadis kui see ohvitser, kelle kohta juurdlust toimetatakse.

MÄRKUS: Sõdurite asjades võivad juurdlust toimetada ka sv. ametnikud.

2) juurdluse toimetajaks ei või olla ohvitser, kes seisab kohtu või eeluurimise all ja kes on kohtu poolt karistatud mõnesuguste teenistusliste eesõiguste kitsendamisega.

Ühes korraldusega juurdluse toimetamise kohta, annab väeosa ülem juurdluse tegija kätte kõik asja kohta käivad materjalid. Juurdluse toimetamise kestel valvab väeosa ülem juurdluse tegevuse ja juurdluses ilmsiks tulnud tulemuste järele, andes tarviduse korral edaspidiseks tegevuseks tarvilikke juhtnõure. Vastava ettekande saamisel juurdluse toimetajalt võtab väeosa ülem tarvidusele tõkkeabinõud süüdlaste kohta.

Need oleksid kaitsevähelaste suhtes:

- 1) oma ülemuse valve alla andmine,
- 2) kodune arest ohv. ja ametn. kohta,
- 3) peavahi arest.

Viimane tõkkeabinõu määratakse ohvitseride ja amet-

nikkude kohta juhtumil kus süüdlast ähvardab õiguste kitsendus (S.Kp.S. §473).

Tõkkeabinõude tarvitusele võtmise kohta eraisikute suhtes pöörduv väeosa ülem politsei poole, kes ka tegelikult tõkkeabinõu süüdlase vastu täide viib. Kui asi eriti kiire ja viivitada ei või, on kv.ülemusel õigus ka eraisikute kohta tõkkeabinõud maksma panna järgmistel juhtumistel (S.Kp.S. §329):

- 1) kui kahtlusealune tabatakse kuriteo pealt ja asja uurimine kuulub kv.ülemuse võimkonda,
- 2) kui kahtlusealuse juures leitakse asjad või jäljed, mis on kuriteo ilmseks tunnuseks,
- 3) kui kahtlusealune teeb katset põgeneda või on tabatud põgenemisel,
- 4) kui kahtlusealusel puudub kindel elukoht (jooksikud, hulkurid jne.).

Juurdluse esitamisel vaatab väeosa ülem juurdluse läbi ja kui leiab, et see puudulikult toimetatud, saadab juurdluse tagasi, juurde lisades näpunäited puuduste kohta ja mis nende kõrvaldamiseks tarvilik teha.

Leiab väeosa ülem, et juurdluses on kõik tarvilikud andmed selgitatud, toimetab S.Kp.S. §333 pkt.1-5 kohaselt: 1) kas lõpetab asja, 2) karistab süüdlast distsiplinaar korras, 3) annab asja (süüdistuse) ülerügemendi või sõjaringkonna kohtule, 4) saadab süüdistuse sõjakohtu uurijale eeluurimiseks, või 5) annab süüdistuse kodanlise kohtuvõimu esindajale.

Vaatleme neid juhtumeid eraldi:

1) Asja lõpetamine.

Ülemus võib asja lõpetada järgmistel juhtumitel:

- a) kui ei ole toime pandud mingisugust kuritegu.
- b) Kuritegu on küll toime pandud, kuid puuduvad andmed ja tõendused kellegi süüdistamiseks. Siin on asja lõpetamine võimalik ainult sel juhtumil, kui süütegu oma iseloomu poolt allub rügemendi kohtule. Kui aga asi allub sõjaringkonna kohtule siis juurdlust ära lõpetada ei saa ja asjatoimetus tuleb saata sõjakohtu uurijale eeluurimiseks (S.Kp.S. §362).

2) Süüdlaste karistamine distsiplinaar korras.

See on võimalik ainult siis, kui ilmsiks tuleb, et on tegemist distsiplinaar üleastumisega või kuritööga mille eest muuseas ettenähtud distsiplinaar karistus või niisugune üldkaristus, mida võib asendada distsiplinaar karistusega (kodanline türm või arest mitte üle 2 kuu, märkus, noomituse ja rahatrahv). Distsiplinaar korras asja lõpetada võib ainult see ülemus, kellest ära ripub süüdlase kohtu alla andmine. Kui süüdlased distsiplinaar korras karistatud ja asi lõpetatud, ei ole see veel takistuseks nende kohtu alla andmiseks, kui ilmsiks tulevad uued süüditõendavad asjaolud, või on tegemist ülemuse eksitusega kuritöö koosseisu tõlgitsemisel.

3) Asja üleandmine rügemendi või sõjaringkonna kohtule.

Sõjaväe ülematel, alates üksiku väeosa ülemast ja kõrgematel ülematel on õigus alluvaid sõjakohtu alla anda. Neil on sõjakohtu alla andmise kord reguleeritud järgmiselt:

a) sõdureid ja allohvitsere annavad kohtu alla rügemendi või kõrgemad ülemad.

b) Ohvitsere kuni kapteni auastmeni ühes arvatud ja kv.ametnikke võivad kohtu alla anda diviisi ja kõrgemad ülemad.

d) Vanemohvitsere ja ohvitsere väeosa ülema õigustega annab kohtu alla sõjaminister, kindralsid Vabariigi Valitsus.

Kohtu alla andmine avaldatakse vastava ülema käsukirjas, kus ära tähendatakse süüdistuse faktilised tunnused (aeg, koht ja kuriteo iseloom).

Asja üleandmise aluseks rügemendi kohtusse on rügemendi ülema käsukiri kohtu alla andmise kohta ja vastav süüdistuse materjal juurduse näol.

Asja üleandmiseks Sõjaringkonna kohtule, on tarvilik enne süüdlase kohtu alla andmist, toime panna eeluurimine. Kui kuriteo asjaolud igakülgset selged, võib ülemus süüdlast ilma eeluurimiseta Sõjaringkonna kohtu alla anda järgmistel juhtumitel:

a) kui toime pandud sõjaväeline kuritegu, vaatamata karistusele, mis ettenähtud selle kuriteo eest, ja kui sellest kuritööst ei võtnud osa eraisikud.

b) Kui toime pandud üldkuritegu, mille eest ahvardav karistus ei ole seotud kõigi, või iseäraliste õiguste kaotamisega (S.Kp.S. §334 p.4).

4) Asja üleandmine sõjakohtuurijatele eeluurimise toimepanemiseks.

Kui asi allub sõjaringkonna kohtule, teeb ülemus sõjakohtuurijale ettepaneku eeluurimise toime panemiseks. Õigus korraldusi teha eeluurimise toimepanemiseks on üksiku väeosa ja kõrgematel ülematel. Oma ettepanekus sõjakohtuurijale märgib väeosa ülem isiku, kelle vastu tõstetud süüdistus ja millises kuritöös kui kindlat süüdlast ei ole, siis nimetatakse sündmust, mis sisaldab teatud kuritöö tundemärkeid. Eeluurimise toimetamine pannakse selle uurija peale, kelle jaoskonnas asub väeosa, kus süütegu toime pandud. Ühes ettepanekuga eeluurimise toimepanemiseks saadab väeosa ülem kõik asja kohta puutuvad andmed ja eeltoimingu materjalid sõjakohtuurija korraldusse.

5) Asja üleandmine kodanlise kohtuvõimu esindajale.

Juurdlust toimetab kv.ülem ka mõnel juhtumil, kus asi ise ei allu sõjakohtule. Sõjakohtuurijale alluvad üldkorras need asjad, millede kohta kaitseväge ülem on kohustatud tegema juurdlust, väljaarvatud asjad, mis kohtuliku arutamise suhtes alluvad kodanlisele kohtule. Neil juhtudel tuleb kaitse.ülemal tema korralduses tehtud juurdlus üle anda kodanlistele kohtuvõimudele - rahukohtunikule või kod.kohtuurijale (viimasele kui asi ahvardab õiguste kitsendusega).

Sia kuuluvad: 1) juurdlused süütegudes, mis eraisikute poolt toime pandud kaitseväge ainuvalitsemises olevates kohtades, 2) kaebuse puhul tehtud juurdlused kus ilmsiks tuleb, et süüdlane on eraisik, 3) juurdlused kaitseväelaste poolt kasarmutes toime pandud üldsüütegude kohta, kui isik vahepeal erusse üleviidud, 4)

juurdlused igasuguste sissemurdmise, varguste jne. kohta, kus süüdlast pole leitud, kuid on kahtlus, et kurjategijad on eraisikud (viimastes asjades on kasulik algusest peale pöörata kriminaalpolitsei poole, kellel on paremad teadmised kurjategijate kohta, kui väeosa ohvitseril-juurdlejal).

Süüdistused kaitseväelaste vastu üldkuritegudes, mis on toime pandud väljaspool kasarmuid, ei allu ei juurdlusel ega uurimisel kaitseväge võimudele, olgugi, et need asjad arutatakse sõjakohtus. Et neis asjus kv. ülemal ei tule teha juurdlust, siis ei võigi üleandmise küsimus tekkida (näit. sõdur paneb toime röövimise maanteel).

Kui kv. ülem ei tea missuguse jaoskonna rahukohtunikule või kodanlisele uurijale asi nimelt allub, siis saadetakse asjatoimetus vastava Rahuk. l. jsk. rahukohtunikule või uurijale (see on praktikas väljakujunenud reegel).

ERILISED REEGLID ERAKAEBUSTE ASJUS JA KV.
ÜLEMA KOHUSED SEL ALAL (S.Kp.S. §§30-311).

Süüdistusasja, mida seadus lubab äralõpetada leppimise teel, nimetatakse erakaebuse asjaks, sest neis asjus tõstetakse süüdistus ainult siis, kui kahjukannataja seda nõuab (kaebab) ja kahjukannataja võib igal ajal süüdistusest loobuda ja asja lõpetada. Sii kuuluvad eeskätt teotamised (auhaavamised ja laimamine) nii sõnas kui kirjas, peksmine, kergete haavade löömine jne. Sii ei kuulu naisterahva vägistamine, kus küll süüdistus tõstetakse ainult kaebude puhul, kuid juba tõstetud süüdistust ei või ära lõpetada leppimise teel.

Erakaebuste asjus peab kv. ülem, kellele kaebus temale alluva peale on esitatud, enne juurdluse määramist teostama n.n. lepituskatset, s.o. väljakutsuma nii kaebaja kui kaebealuse ja neile ette panema ära leppida. Poolte leppimise puhul, samuti kaebaja või tema voliniku mitteilmumise puhul, seab kv. ülem akti kokku, millega asja lõpetab. Niiviisi lõpetatud asja ei või enam uuesti alata. Korralduse juurdluse tegemiseks teeb kv. ülem ainult neis asjus, kui lepituskatse jäi

tagajärjetuks. Sel puhul toimetatakse juurdlust üldises korras.

Erakaebuse asjas ei ole kv.ülemal õigust ära öelda kaebajale asja juurdlemises, kui asi allub rügemendi kohtule, ning eeluurimiseks korralduse tegemises, kui asi allub sõjaringkonnakohtule, olgugi et kaitseväge ülem asjaolude järele algusest peale veendumusele jõuab kaebuse põhjendamatuses. Iga oma korraldusest asja käigu kohta, samuti asja äralõpetamisest, on kv.ülem kohustatud teatama kaebajale ja kaebajal on õigus kv.ülema korralduste peale kaevata kõrgemale kv.ülemale.

RÜGEMENDI KOHTU TEGEVUS JA RÜGEMENDI ÜLEMA KOHUSED.

Ettevalmistavad korraldused.

Pärast kohtu alla andmise käsukirja ilmumist antakse juurdlus ühes käsukirja ärakirjaga rügemendi kohtu eesistuja kätte. Ühtlasi lisatakse juurde ärakirjad kaebeluse teenistusse vastuvõtmise lehest, teenistuselehest ja väljavõtte kiidu-karistuse raamatust. Kohtu eesistuja tutvuneb põhjalikult asjatoimetusega ja seab kokku isikute nimekirja keda tarvis kohtusse kutsuda nii kaebelalustena kui ka tunnistajatena. Nimekirja võtab üles ainult neid isikuid, kes võivad asja selgitamiseks kasulikke teateid anda. Kui nimekiri kokku seatud, kutsub eesistuja kohtualuse oma juurde, loeb temale ette kohtu alla andmise käsukirja, kohtusse kutsutavate isikute nimekirja ja küsib kaebelaluselt, kas tema ei soovi veel kedagi kohtusse välja kutsuda peale nende, kes nimekirja ülesvõetud. Kaebelalusel on õigus omalt poolt tunnistajaid ülesanda või asja selgituseks juurdelisada dokumente. Sellejuures peab kaebelalune ühtlasi üles andma, mida tema poolt nõutud tunnistajad võivad asja kohta seletada ja mida tõendavad tema poolt esitatud dokumendid. Kohtu eesistuja otsustab: kas rahuldada kaebelaluse palvet või mitte, arvesse võttes kaebelaluse poolt ette toodud põhjenduste kaaluvust. Leiab eesistuja, et üles-

antud tunnistajad või esitatud dokumendid võivad asja kohta selgitust tuua, rahuldab kaebealuse palve. Kui mõni tarvilik tunnistaja elab liig kaugel, võib eesistuja teda üle kuulata lasta: eraisikuid politsei kaudu, kaitseväelasi - ülemuse kaudu. Niiviisi saadud seletused lisatakse asjale juurde, kuna isikut kohtusse välja ei kutsuta. Tunnistajaid kelle elukoht üle 100 klm. maanteed ja 300 klm. raudteed mööda, rügemendi kohtusse välja ei kutsuta. Eesistujal on õigus ka vähemates kaugustes elavaid tunnistajaid mitte kutsuda, kui kohalikud ühendused on ebasoodsad. Nendel juhtumitel asendatakse kohtu istungi kirjalikud seletused suusõnaliste asemele.

Kui kõiki eelkorraldused tehtud, määrab rügemendi ülem kohtueesistuja sellekohase ettekande põhjal kohtuistungi päeva.

Kohtulik asja arutamine.

Kohtu istung avatakse rügemendi ülema poolt määratud päeval ja kohas. Asja arutamise eeltingimuseks on, et kaebealune oleks kohal, sest rügemendi kohtus tagaselja otsusi ei tehta. Tunnistaja mitteilmumine ei takista asja arutamisele võtmist, sest tunnistaja kirjalikke seletusi võib avaldada kohtu istungil.

Enne asja arutamisele võtmist tulevad hindamisele küsimused: 1) kas arutada asja avalikul kohtuistungil või kinniste uste taga, 2) kas ei tule mõnda kohtunikku asja arutamise osavõtmisest kõrvaldada. Üldkorras arutatakse asju avalikul istungil. Kinniste uste taga arutatakse: 1) kuritegusid mis sihitud perekonna õiguse vastu ja üldse asju kus tulevad arutusele sugukõlvatud teod, 2) kuriteod kv.distsipliini vastu (ülemuse ja alluvuse vahekorrad). Samuti võivad kinniste uste taga arutamisele tulla ka erakaebuse asjad kui seda paluvad mõlemad pooled (kaebaja ja kaebealune).

Enne asja arutamisele asumist küsib eesistuja kaebelaluselt, kas tema ei soovi, et mõni kohtu liigetest saaks asja arutamisest eemaldatud, ning millistel põhjustel. Kohtuniku eemaldamise põhjuseks on iseäralised

vahekorrad kohtuniku ja kaebealuse vahel: nagu sugulus, hõimlus, hoolekanne või nende omavaheline kohtuprotsess. Samuti on kohtuniku eemaldamise põhjuseks, kui keegi kohtunikudest on osa võtnud käesoleva asja kohtu alla andmisest, või oli tunnistajana üle kuulatud juurdluse toimetamisel. Peale selle võivad kohtuniku tagandamiseks olla mitmesugused põhjused, mida seadus ei loetle. Kohtunik võib ka ise ette tuua enda tagandamiseks põhjusi. Kohtuniku tagandamise küsimuse võtab kohus viibimata arutamisele ja kui leiab, et esitatud tagandamise põhjused on küllalt kaaluvad, teeb kohtuniku tagandamise kohta vastava määruse ja esitab selle rügemendi ülemale seisukoha võtmiseks. Tagandatav kohtunik selle küsimuse arutamisest osa ei võta. Rügemendi ülem kinnitab määruse ja määrab uue kohtuniku.

Asja arutamine algab kohtu eesistuja küsimusega kaebealusele, kas tema tunnistab end süüdi kohtu alla andmise käsukirjas kirjeldatud süüteo või mitte. Selle küsimuse esitab eesistuja kohtualusele vormuleeritult vastavalt käsukirja sisule, või loeb ette käsukirja. Kui kaebealune enese süüdi tunnistab, pärib eesistuja temalt vastavaid seletusi. Kui kaebealuse seletused asja küllaldaselt selgitavad ja sündmuse kohta kahtlusi ei ole, võib kohus tunnistajad üle kuulamata jätta ja asuda otsuse tegemisele. Ei tunnistab kaebealune end süüdi, siis ei ole kohtul õigus temalt sündmuse kohta seletusi nõuda kui ta ise ei soovi seletusi anda. Sel puhul asub kohus tunnistajate ülekuulamisele ja muu asja tõendava materjali läbivaatamisele (kohtulik uurimine). Kohtul ei ole õigust kaebealust usuteleda, et tema end süüdi tunnistaks.

Enne tunnistajate ja ekspertide ülekuulamist selgitab eesistuja kes neist ei ole ilmunud ja millised andmed on mitteilmumise põhjuseks. Kui tuleb ilmsiks, et mõned tunnistajad ei ole ilmunud, võtab kohus seisukoha, kas on võimalik asja arutada ilma mitteilmunud tunnistajate isikliste seletusteta. Leiab kohus, et puuduvaid tunnistajaid on tarvilik üle kuulata, lükkab asja arutamise edasi ja seab kokku sellekohase

määruse. Tunnistab aga kohus, et asja võib arutada ilma puutuvate tunnistajate suusõnaliste seletusteta, avaldab kohus nende kirjalikud seletused. Kui tunnistaja mitteilnumisel puudub seaduslik alus, võib kohus süüdlasi eraisikuid karistada rahatrahviga kuni 25 kroonini kaitseväelaste suhtes palub kohus vastavat ülemat, et süüdlane saaks karistatud distsiplinaar korras, mida ülem on kohustatud täitma.

Tunnistaja ja ekspertide mitteilnumise põhjused loetakse seaduslikkudeks järgmistel juhtumitel:

- 1) isiku vabaduse kaotamine; 2) ühenduse katkumine; 3) ootamata varanduse kaotamine; 4) vanemate, laste või abikaasa surm või äkiline raske haigus; 5) kohtu kutse mittesaamine; 6) tunnistaja haigus; 7) sõjaväelaste suhtes - kui mitteilnumise põhjuseks oli teenistusekohuste täitmine.

Enne ülekuulamist ilmunud tunnistajad vannutatakse. Meil on maksev kodanline vandetõotus s.o. eesistuja loeb tunnistajatele ette vande sõnad, mida tunnistajad on kohustatud kordama.

Tunnistajate vannutamisel on tähtsus, sest vande all antud valetunnistuse eest langeb süüdlane raske karistuse alla. Harilikult vannutatakse kõik tunnistajad koos. Vannutada ei või alaealisi alla 14 aastat ja nõdrameelseid. Peale selle võib kohtualune ja tema kaitsja paluda üle kuulata ilma vandeta: 1) neid kes on kohtulikult karistatud ühes kõigi või kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega, 2) asjaosalistena kõik sugulased kuni neljanda astmeni ja hõimlased kuni teise astmeni, 3) neid kellega kohtualusel on mingisugune iseäraline vahekord.

Peale vannutamist eraldatakse tunnistajad ühte ruumi, kust neid ühekaupa istungi ruumi kutsutakse seletuste andmiseks. Kohus võib tunnistajatele ette panna igasuguseid asjasse puutuvaid küsimusi välja arvatud küsimused mille peale vastates tunnistaja peaks ise end mõnesuguse süüteo toime panemises süüdi tunnistama. Samuti võivad tunnistajatele küsimusi ette panna kaebealune ja tema kaitsja. Tunnistaja on kohustatud vastavaid seletusi andma. Mõne asjaolu teadlik varjamine tunnistaja poolt, loetakse valetunnistuseks

ja see on karistatav samal määral, kui tunnistaja tõelisi asjaolusid teadlikult moonutab. Küsimuse peale, mis on sihitud tunnistaja enese poolt toime pandud kuriteo paljastamisele, on tunnistajal õigus vastuse andmisest loobuda. Tunnistamisest võivad ära ütelda ka kaebealuse abikaasa ja lähemad sugulased.

Tunnistajateks ei või olla:

1) hullumeelsed, 2) vaimulikud nende ülestunnistamiste kohta, mis nendele tehtud pihitimise ajal, 3) vanutatud advokaadid, kellele kaebealune oma süü üles tunnistanud.

Pärast tunnistajate seletuste ärakuulamist kohus vaatab läbi asitõendused, mis asja juurde lisatud. Samuti avaldatakse mitteilmunud tunnistajate seletused, kui seda paluvad asjaosalised või kui kohus ise seda peab tarvilikuks.

Iga toimingu kohta, mis kohtus aset leidnud (tunnist. ülekuulamine, dokumendi või seletuse ette lugemine, asitõenduste avaldamine jne.) küsib eesistuja kohtualuselt, kas tema ei soovi midagi asja kohtu seletada. Sama küsimus esitatakse ka kahjukannatajale, kui tema on avaldanud palve, et kohus temale kahju välja mõistaks ja kui kohus on teda tunnistanud tsiviilnõudjaks.

Rügemendi kohus võib asja arutada ka ilma kaitsjata, sest seal ei ole ametlikku süüdistajat (prokuröri) kohtualusele jääb alati õigus omale kaitset valida. Kaitsjale antakse kohtu poolt sõna enne sõnaandmist kohtualusele. Kohtualusele jääb alati viimane sõna.

Kui kohtulikul asja arutamisel ilmsiks tulevad asjaolud, mis tõendavad, et asi ei allu rügemendi kohtule, katkestab kohus edaspidise asjaarutamise ja teeb määruse asja temale mittealluvuse kohta ja esitab toimingu ühes määrusega rügemendi ülemale, kes asjale annab käigu alluvuse järele. Kui tuleb ilmsiks, et kaebealune ilmutab nõdrameelsuse või vaimuhaiguse tunnemärke, või on selgunud asjaolud, mis lubavad oletada, et kaebealune on kuriteo toime pannud nõdrameelsuse või vaimuhaiguse mõju all, või mõistusttumestava haiguse seisukorras, siis kutsutakse arst kohtu istungile. Arst toimetab kaebealuse ülevaatuse ja annab kohtule

oma otsuse kaebealuse vaimse seisukorra kohta. Leiab arst, et kaebealune on normaalne, siis arutab asja edasi, kuna vastupidisel juhtumil kui tuleb ilmsiks, et kaebealune ei ole vaimselt terve, katkestab kohus kohtu istungi, teeb sellekohase määruse ja kannab kogu kirjavahetuse ette rügemendi ülemale. Rügemendi ülem pöördub palvega kohaliku rahukogu poole, kes teeb kaebealuse tervisliku seisukorra kohta vastava otsuse. Otsustab rahukogu, et kaebealune ei ole vaimselt terve, või ei olnud vaimselt terve kuriteo toimepanemise ajal, siis lõpetatakse asi ära. Tunnistab aga rahukogu kaebealuse terveks, ja et ta terve oli kuriteo kordasaatmise ajal, tuleb rügemendi kohtul asi lõpuni arutada.

Kogu asjakäigu kohta seab kohtu asjaajaja kokku vastava protokoll. Istungi protokoll tuleb kanda kõik kohtu toimetused ja asjaosaliste seletused. Seletused protokolleeritakse lühidalt, mida asjaosalised alla kirjutavad. Protokollid kirjutavad alla eesistuja ja kohtu asjaajaja.

Kohtu otsus.

Peale kohtualuse viimase sõna, asub kohus otsuse tegemisele. Selleks asub kohus nõupidamise tuppa või eemaldab kõiki kohtusaalist. Nõupidamisel ei tohi kohus kokku puutuda teiste isikutega. Kohus otsustab kaks küsimust: süü ja karistuseküsimuse. Kas kaebealune teemale ette pandud süüdistuses on süüdi või mitte, peab kohus otsustama ainult nende andmete põhjal mis on ilmsiks tulnud kohtuistungil. Kohus teeb otsuse ainult oma südametunnistuse ja sisemise veendumuse järele. Kui asjas mitu kohtualust, kelle kohta on tõstetud mitmesugused süüdistused, siis tuleb kohtul iga kaebealuse süüküsimus eraldi lahendada.

Süü küsimus otsustatakse häälte enamusega. Kui süü küsimus kindlaks tehtud, tuleb otsustamisele karistuse määramine. Karistusküsimus otsustatakse seaduse põhjal, s.o. kohus teeb kindlaks millise § alla süütegu kuulub ja määrab karistuse ainult antud § piirides. Maksva seaduse järele ei või kohus karistust pehmenendada roh-

kem, kui seda vastav seaduse § lubab. Kui kohus leiab, et õiglane oleks karistust raskem pehmen-dada kui sea-duses ette nähtud, või soovib karistust määrata tin-gimisi, või eeluurimisel vahil all viibitud aega arves-se võtta, peab kohus sellest ette kandma rügemendi üle-male, kes otsustab karistuse pehmen-damise küsimuse. Samuti otsustatakse ka karistuse küsimus häälte enamu-sega. Häälte lahkuminekul on otsustajaks esimene hääl. Kui kohtuistungil tulid ilmsiks uued süüteod, mis ühendu-ses arutuse all oleva süüteoga ja kui nende süütegude eest on ette nähtud väiksem karistus kui eelmise kuriteo eest, siis on kohtul õigus karistust määrata ka nende süütegude eest. Vastasel korral, kui uus ilmsiks tulnud kuritegu on suurem kui see, mille eest süüalune kohtu alla antud, esitab kohus uue süüdistuse rügemen-di ülemale.

Peale süü ja karistuse kindlaksmääramist tuleb koh-tul otsustada küsimused: 1) kuriteo läbi tekkinud kah-ju väljamõistmise, 2) asitõenduste ja muude akti juur-de lisatud asjade saatuse ja 3) kohtu kulude kohta.

Kui kahjusaaaja on riik, siis esineb maksvate kaitse-väe korralduste järele kohtu alla andmise käsukiri üht-lasi ka tsiviilnõudmisena kaebealuse vastu, kui käsu- kirjas on tähendatud kahjusumma või kadumaläinud va-randus. Esineb tsiviilnõudjana eraisik peab tema esi-tama sissenõudmise kohta eraldi soovivalduse. Ilma selleta ei ole kohtul õigust mingisugust kahju kaebel-aluselt välja mõista. Kahjutasu küsimus võib ainult siis arutamisele tulla kui kaebealune süüdi mõistetud.

Asitõendused antakse üldkorras tagasi nende omanik-kudele, väljaarvatud kuriteo toimepanemise riistad (näit. vaelevõtmed, muukraud jne.). Need riistad hävi-tatakse või antakse kriminaalpolitsei muuseumi.

Kohtukulud mõistetakse välja süüdimõistetud kohtu-aluselt. On kohtualuseid mitu, siis kantakse kohtukulud sisse solidaarselt. Süüdimõistetu maksu jõuetusel võe-takse kohtukulud riigikassa kanda. Samuti jäävad riigikassa kanda need kohtukulud, kus süüdlane on õigeks mõistetud.

Pärast ülaltähendatud küsimuste läbiarutamist kirjutab kohtu eesistuja lühikese otsuse. Lühikeses otsuses tuleb ära tähendada millise seaduse §§ järele ja mis kuritöös on kaebealune süüdi mõistetud ja milline karistus lõpukokkuvõttes on temale määratud. Samuti tehakse vastav otsus kahjude, asitõenduste ja kohtukulude kohta. Kui kohus leiab tarviliku olevat esineda rügemendi ülema ees palvega karistuse pehmendamiseks, siis tähendatakse ka see lühikeses otsuses. On kaebealune õigeks mõistetud, tähendatakse lühidalt õigeks mõistmise põhjuse motiivid.

Lühikese otsuse kirjutavad alla kõik kohtunikud (eesistuja ja liikmed). Lühikeses otsuses ei ole andmeid arutisel ilmsiks tulnud asjaolude, kohtu kaalutluste või tunnistajate seletuste kohta. Need kaalutlused paigutatakse otsusesse lõpuvormis, kus on järgmised andmed:

- 1) istangu aeg ja koht, kohtu koosseis, asi mis oli arutamisel ja kohtualuse kohta käivad teated.
- 2) Andmed mille põhjal on kohtualune süüdi või õigeks mõistetud (otsustamise motiivid).
- 3) Seadused, milledele ette nähtud kuritööd, mis kohtualuse poolt toime pandud ja karistused, mida kohus valis süüalusele.
- 4) Korraldused kahjutasu, asitõenduste ja kohtukulude kohta.

Lühikese otsuse kuulutab eesistuja süüdimõistetule kohe peale otsuse tegemist. Sellevastu otsus lõpuvormis valmistatakse 3 päeva jooksul peale lühikese otsuse kuulutamist. Vähemates asjades: nagu omavoliline lahkumine, parandamatu ülalpidamine jne. peab lõpuotsus valmis olema 1 päeva jooksul.

Otsus lõpuvormis kirjutatakse alla kohtu eesistuja, kõikide kohtu liikmete ja kohtu asjaajaja poolt.

Kohtu otsuse kinnitamine.

Rügemendi kohtu otsus astub seaduse jõusse kinnitamisega rügemendi ülema poolt. Otsus lõpuvormis esitatakse rügemendi ülemale kinnitamiseks hiljemalt järgmisel päeval peale kohtu istungit. Ühes lõpuliku otsusega

esitatakse rügemendi ülemale kogu asjatoimetus. Samuti esitatakse rügemendi ülemale süüdimõistetud või kahjukannataja poolt sisse antud kaebused.

Kohtu otsus esitatakse kinnitamiseks ainult sellele rügemendi ülemale, kellele kohus allub, olgugi, et arutamisel oli mõne teise väeosa kaitsevähelase süütegu, kus oma väeosa kohus puudub.

Rügemendi ülemal on õigus:

1) otsust kinnitada, 2) karistust pehmenendada kahe astme võrra, 3) karistust suurendada, kuid ainult oma distsiplinaarvõimu piirides, kui kohtu poolt oli määratud väiksem karistus, mis rügemendi ülema võimu piirides ette nähtud, 4) otsust mitte kinnitada ja asja edasi saata sõjaringkonna kohtule uueks arutamiseks.

Leiab rügemendi ülem, et kohus on õieti talitanud, kinnitab kohtu otsuse. Kaebealusel ei ole õigust edasi kaevata, kui tema kaebus on jäätud tagajärjeta. Kui kahjukannataja, kes esines kohtus tsiviilnõudmisega, ei ole nõus kohtu otsusega ja esineb kaebusega, siis tuleb asjatoimetus edasi saata sõjaringkonna kohtusse. Kahjukannataja võib kaevata ainult tsiviilnõudmise mitterahuldamise kohta.

Kui rügemendi ülem kohtu otsusega nõus ei ole, esitab asja ühes kinnitamata otsusega sõjaringkonna kohtule, ära tähendades motiivid mis on otsuse mittekin- nitamise põhjuseks ja mida palub teha selle otsusega.

Rügemendi ülem võib kohtu otsust kinnitamata jätta järgmistel põhjustel:

1) ei ole nõus otsusega sisuliselt, kui leiab, et süütu on süüdi mõistetud, või süüdlane õigeks mõistetud.

2) Kui leiab, et karistus ei ole määratud süüteo kohaselt.

3) Kui kohus on kuriteo kvalifitseerimisel, karistuse määramisel ja asja arutamisel rikkunud seadusi.

4) Kui leiab, et asi ei allu rügemendi kohtule.

Otsuse kinnitamine või mittekin- nitamine peab olema otsustatud 3 päeva jooksul, arvates ajast mil ajal otsus rügemendi ülemale esitatud.

Rügemendi ülema poolt kinnitatud otsus astub kohe

seaduse jõusse ja pööratakse täitmisele. Kõik korraldused täitmise kohta teeb rügemendi ülem.

Otsuse täitmine lükatakse edasi järgmistel asjaoludel:

- 1) kui kohtualune jooksu läinud.
- 2) Kui kohtualune haigeks jäänud.
- 3) Kui kohtualuse vastu on tõstetud uus süüdistus, mille eest ähvardab teda suurem karistus.
- 4) Kui karistused on tarvis ümberarvata (näiteks: sõjaväelist karistust kodanliseks karistuseks või ümberpöördult).

Kõik ümberarvamised teeb sama kohus, kes karistuse määras.

Sõjaringkonna kohus arutab rügemendi kohtu asju appellatsioon korras ja nende piirides, mida rügemendi ülem või kahjukannataja ülesse seadnud. Sõjaringkonna kohus võib ka rügemendi kohtu otsust kinnitada, kui leiab, et kõik on õieti tehtud ja puuduvad alused otsuse muutmiseks või tühistab otsuse täiel määral. Asja otsustamisel ei ole sõjaringkonna kohus seotud ei rügemendi ülema, ega rügemendi kohtu arvamistega.

SÕJARINGKONNA KOHTU TEGEVUS.

Sõjaringkonna kohus on meil üks terve Vabariigi peale. Sõjaringkonna kohtu koosseis jaguneb kahte liiki: alaline ja ajutine. Alalisse koosseisu kuuluvad esimees ja kaks liiget. Kohtu alalisse koosseisu kuuluvad isikud peavad olema kõrgema juriidilise haridusega. Kohtu ajutisesse koosseisu kuuluvad harilikult riviohvitserid (komp. ja pat. ülemad) väeosadest, keda määratakse vähemalt nelja kuu peale. Kohtu istung loetakse seaduslikuks kolmeliikmelises koosseisus, kusjuures eesistujaks on alaline liige jurist ja liikmeteks ajutised liikmed - riviohvitserid. Seesugune organisatsioon on kõigiti otstarbekohane, kus kohtu eesistuja jurist, tunneb asja vormilist ja juriidilist külge, kuna liikmed riviohvitserid on tuttavad väeosa tegeliku eluga.

Ülalnimetatud kohtu koosseis võib arutada ainult nende süüaluste asju, kes ei oma üksiku väeosa ülema õigusi. Üksiku väeosa ülema õigustega ohvitseride süüdistuste arutamisel peavad ajutised liikmed olema samade õigustega ohvitserid.

Peale selle kuuluvad sõjaringkonna kohtu koosseisu kohtuameti kandidaadid ja sõjakohtu-uurijad. Ametliku süüdistajana sõjaringkonna kohtus esineb sõjaprokurör või tema abid.

Sõjaringkonnakohtule alluvad (S.Kp.S. §253 ja §260):

1) Kõik ohvitseride ja kv.ametnikkude süüteod, mis alluvad sõjakohtule.

2) Kõik süüdistused kus ühes kaitseväelastega ka kodanlisi isikuid süüdistatakse, kui asi üldse allub sõjakohtule.

3) Sõdurite ja allohvitseride asjad, kui kahjusumma on 1000 kr. või rohkem.

4) Rida kaitseväelisi süütegusid, millede karistus küll õiguste kitsendusega ei ähvarda, kuid mis on eraldatud rügemendikohtu alluvusest, nagu: isikliku käsu täitmata jätmine, ülema-ohvitseri teotamine või teoga haavamine, pettuse ja enesevigastamise teel teenistusest kõrvalehoidmine (S.N.S. §260 p.2). Praktika eraldab ka usulistel veendumustel teenistuskohuste täitmisest kõrvalehoidmist.

5) Rügemendikohtus arutatud asjad apellatsioonikorras.

6) Asjad, mis erakorraliselt üle antakse sõjaseaduse alusel.

Üldine asjaarutamise kord ja käik on umbes sama nagu ülalkirjeldatud rügemendikohtutes, ainult selle vahega, et seadus nõuab sõjaringkonnakohtus üksikasjus, mitmesuguste vormide täitmist, nagu seda ei ole nõutud rügemendikohtus.

Sõjaseaduse korras üleantud asjad arutatakse eriliselt normitud kiirendatud kohtukorras (S.Kp.S.IV jaotus). Kõik terminid on lühemad (24 tundi) ja on lubatud kirjalikke materjale laiemalt kasutada, kui seda lubab rahuaegne arutamisekord. Samuti on karistused suuremad.

KASSATSIOONI INSTANTS.

Kassatsiooni instantsina sõjakohtute suhtes esineb Riigikohtu kriminaalosakond. Tema arutab asja formaalselt küljest, s.o. õieti "kohus kohtu üle". Kassatsiooni kohut ei huvita asja sisu, vaid ta hindab alama astme kohtu tegevust formaalsest küljest, s.o. kuivõrt on seaduse normid täitmist leidnud ja millised kõrvalekaldumised on ette tulnud asja kohtulikult arutamisel.

Leiab kassatsiooni kohus, et sõjakohus on asja arutamisel rikkunud seaduse nõudeid, tühistab kassatsiooni kohus vastava kohtu otsuse ja annab asja tagasi samale kohtule uueks otsustamiseks. Kui aga viga on karistuse määramises, on kassatsiooni kohtul õigus sõjakohtute asjus seda viga ise parandada ilma, et asja uueks arutamiseks tagasi saadetakse.

Riigikohtu praktikas on välja kujunenud tava, et kriminaalasjus, kus isik on süüdi mõistetud, ka võrdlemisi väikesed kõrvalekaldumised loetakse küllaldasteks, et vastava kohtu otsust tühistada.

KODIFIKATSIOON.

Sõjaväe seaduste kogu ning tema täiendamise ja muutmise viisid maksva seaduse ja sõjaministeeriumi praktika järele.

Kindralstaabi ohvitseril on tihti tegemist seaduste ja seadluste eelnõudega ja nende kokkuseadmiselega. Et vastavat seaduse eelnõu kokku seada, selleks peab kindralstaabi ohvitser tuttav olema meil maksvate seadustega, et eelnõu sisuline ja formaalne külg ei oleks vastolus teiste seadustega. Üldiselt on meil maksev vene seaduste kogu, mida täiendatakse ja muudetakse Riigikogu poolt antud seadustega. Meid huvitab eriti vene sõjaväe seaduste kogu (Svod voennõh postanovlenij) mis koosneb 24 raamatust ja mida täiendatakse ja muudetakse Vabariigi Valitsuse poolt antud seadlustega 6.XII.1921a.seaduse põhjal.

- 1 jagu (Voen-
nõja Upravle-
nija) 4 raama-
tut.
- (I raamat - Sõjaministeerium ja eriti kõrgemad sõjaväe asutised.
 - (II raamat - Ringkonna asutised (meil ainult osaline tähtsus, sest need asutised langevad kokku keskasutistega).
 - (III raamat - Kohalikud sõjaväe asutised (samuti - nagu eelmise kohta
 - (IV raamat - Sõjavägede juhtimine sõja ajal (Polevõja Upravlenija voisk v voennoje vremja).
 - (V raamat - Sõjaväe korraldus ja koosseis (Ustroistvo i sostav voisk i upravlenije imi).
- 2 jagu (Voiska reguljar-
nõja) 4 raamatut.
- (VI raamat - Sõjaväe komplekteerimine (Komplektovaniije voisk i upravlenij zavedenij i utvrezdenij voennago vedomstva
 - (VII raamat - Teenistusekäik (Prohodeniije službõ po voennomu vedomstvu). See raamat on meil osaliselt muudetud teenistuskäigu seadlusega.
 - (VIII raamat - Autasud, pension, abirahad. See raamat on meil suuremalt osalt maksvuseta sellepärast 1) et meil pensionid teisiti reguleeritud, 2) meil ei ole neid aumärke mis olid maksvad Venemaal.

3 jagu (Voiska irreguljarnõja) - Meil maksvuseta.
3 raamatut IX, X ja XI.

- (XII raamat - Intendandi asutised.
 - (XIII raamat - Suurtükiväe asutised.
- 4 jagu (Voen-
nõja zavedeni-
ja) 6 raama-
tut.
- (XIV raamat - Inseneriväe asutised.
 - (XV raamat - Sõjaväe õppeasutised.
 - (XVI raamat - Sv. sanitaarasutised.
 - (XVII raamat - Sv. vangistusasutised.

Meil on ülalnimetatud raamatud maksvad niivõrt, kui-
võrt meie väikses kaitsevões vastavad asutised olemas.
Muuseas oli XVII raamat juba 1913a, tegelikult asenda-
tud eriliste "Ajutiste määrustega" (Distsipl.kompanii-
de kohta) (Prikas po voennomu vedomstvu nr.571-1913a.)

- XVIII raamat - Hanked ja ehitused.
(Zagotovlenija i postroi-
ki po voennomu vedomstvu)
MÄRKUS: Meil olemas eral-
di trükk Var.Val.korrald.
- 5 jagu (Voenno-
je hozjaistvo) { XIX raamat - Sõjaväe varustamine (Do-
volstvije voisk).
4 raamatut. { XX raamat - Väeosade majandus (Vnut-
rennoje hozjaistvo
tsastei voisk).
See raamat on meil asen-
datud uute majanduse mää-
rustega (väeosade suhtes
on paigutatud sisemäärus-
tikku).
- XXI raamat - Sõjaväe arvepidamine ja
trahvid (Ottšotnostj po
voennomu vedomstvu ka-
jonnõja vzõskanija i pre-
tenzij). See raamat ei
ilmunud üldse ja figuree
rib ainult pealkirjana.
- XXII raamat - Sõjanuhtlusseadus.
XXIII raamat - Distsiplinaar määrustik
(Ustav distsiplinarnõi).
See raamat on meil mak-
sev osaliselt kahjude
sissenõudmise ja trahvi-
tute liigi suhtes.
- XXIV raamat - Sõjaväe kohtupidamise
seadus.

Peale ülalnimetatud seaduste kogu on Venest pärit
veel "Ministeeriumite asutamisseadus" selles osas, mis
puutub sõjaministeeriumi (S.Kogu I köide). Sellest on
meil maksvusel tegelikult ainult need §§-id mis puudu-
tavad Sõjanõukogu õigusi, kinnisvarade ostmise, panti-

mise, müügi, rendi jne. kohta, kuna teises osas seadus
meil maksev ei ole, sest meil puuduvad seal kirjelda-
tud asutised (Tegelikult ei ole neid §§ seni ära muude-
tud - ligemalt v. "Sõdur" nr. 12/13-1929a. "Vägede juhata-
ja" II osa).

Sõjaväe seaduste kogu muutmine maksva seaduse
järelle.

Sõjaväe seaduste muutmise korra põhimõtted on kind-
laks määratud põhiseaduse §§79 ja 81. Põhiseaduse §79
ütleb: "Vabariigi kaitseks moodustatakse kaitseväge, mil-
le korraldus määratakse kindlaks eriseaduses." Sellest
järgneb, et põhjanevad korraldused (alaline kaitse-
vägi, millits, palgaline sõjavägi jne.) kaitseväge kohta
peaks maksma pandama üldises seaduseandlikus korras par-
lamendi (Riigikogu) kaudu.

MÄRKUS: Põhiseaduse §79 sõna "korraldus" tõlgitsetak-
se kui kaitseväge üldorganisatsiooni mõistet s.o. kas
meil peab olema alaline sõjavägi või millits. Selle sõ-
na all ei tule mõista sõjaväe üksikasjalist organisat-
siooni (E. Madissoni ja Angelusi seletused).

Põhiseaduse §81 ütleb: "Vabariigi Valitsusel on õi-
gus välja anda eriseaduses ettenähtud alustel ja korras
kaitsevägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi".

Sellelega määrab põhiseaduse §81 kindlaks kaitseväge-
desse puutuvate seadluste ja määruste väljaandmise kor-
ra, millest selgub, et kogu kaitseväge seadusandlus on
antud Vabariigi Valitsuse kätte ja piiri määrab tema
järelle mitte põhiseadus ise vaid koguni eriseadus. See
eriseadus on meil ka ilmunud (6.dets.1921a.seadus - R.
T.nr.1-1922a.). Selle eriseaduse järelle on seaduseand-
lusele reserveeritud (s.o.mis parlamendi kaudu läheb),
ainult kaitseväeteenistusseadus, sõjanuhtlusseadus ja
sõjakohtupidamiseseadus, kuna kõik muud kaitseväge
puutuvad küsimused peaks sellega lahendama seadusand-
likus korras Vabariigi Valitsus. Teooria esindajad
(prof.Uluots ja juriidiline kirjanik E.Madisson), kes
osa võtsid nimetatud eriseaduse eelnõu väljatöötamisest,
on seda ka niiviisi tõlgitanud. Praktiline seaduseand-
lus oli aga siin sunnitud sisse võtma teatud korrektuu-

ri ja nimelt kahes suunas:

1) juba enne eriseaduse ilmumist oli kaitseväge suhtes maksmas rida korraldusi, mis kindlaks määratud seadustes, nii vene (näiteks V.S.K.I kõide - sõjaministeeriumi korraldus) kui ka eesti seadustes (näit. ametisõitude tasuseadus).

2) Rida kaitseväge korraldavaid seadusi puudutavad riigieelarvet (nagu kaitseväelaste pensioni seadus), samuti ka teisi riigis maksvaid seadusi (näit. vastuvaidlemata riigikahjude sissenõudmise kord, mis venes oli fikseeritud distsiplinaarmäärustiku §§116-129) kui ka kodandliste isikute huve (näit. igasugused kaitseväge hüved, mida lahendavad kogukonnad, s.o. kasarmud, krunnid, ülemjuhataja õigused sõjaajal jne.), milliseid seadusi ainult teatud määrani võib lugeda kaitseväge korraldusse puutuvateks.

Pkt.1 kohta on praktika leidnud, et esiteks tuleb seadusandlikus korras (Riigikogu kaudu) vastav seadus ära muuta ja hiljem asja otstarbekohaselt korraldada seadlusega (Vab.Val.kaudu). Tegelikult on aga meil neid seadusi valitsemisekorras seadlustega muudetud.

Pkt.2 suhtes näitab praktika, et neid küsimusi peab siiski lahendama seadusandlikus korras (Riigikogu kaudu). Just viimaste suhtes on tihti, raske piiri leida mida võib lahendada Vab.Valitsus ja mida tuleb esitada Riigikogule.

Need on üldised alused mida tuleb Kindralstaabi ohvitseril silmas pidada, kui tema kavatses alustada maksvate seaduste või seadluste muutmise küsimust. Kõige esiteks tuleb kindlaks teha, kas küsimus tuleb lahendamisele Riigikogus, või Vab.Valitsuse kaudu. Peale selle peab silmas pidama, et kui küsimus puudutab ainult üksikasjalist korraldust juba maksvusel olevate seaduste või seadluste piirides, siis võib harilikult seesugust küsimust lahendada (mitte alati) käsukirja abil. Selles mõttes on meil ajajooksul sõjaministri käsukirjad muutunud niisuguseks tähtsaks korralduste allikaks, et praktilises elus sõjaministri käsukirjad omavad pea sama tähtsuse kui Riigi Teataja, seda enam, et oleme ülemineku ajajärgus. Mitmedki kiire iseloomuga küsimused on meil lahendatud sõjaministri käsukirjadega vaa-

tamata sellele, et puhtjuriidilist seisukohast neid küsimusi oleks pidanud lahendama seadlusega või isegi seadusega. Eriti kaugeleulatavad selles mõttes olid sõjaajal ilmunud Sv.ülemjuhataja päevakäsud, mida küll välja anti Sv.ülemjuhataja erivolituste põhjal.

Seaduseandlikus korras täiendavate seaduste ettevalmistuse ja elluviimise kord.

Tegelikus elus on täiendavate seaduste ettevalmistuses ja elluviimises välja kujunenud kaks moodust vastavalt selle, kas tegemist on seadusega või seadlusega. Need moodused on fikseeritud sõmini ksk.nr.206-1924a. ja nr.162-1925a. Nimetatud käsurkjades on ülesseatud ainult üldpõhimõtted, mille järele ühel või teisel juhtumil tuleb käia, kuna hiljem on neid täiendanud kogemused mis saadud praktika teel.

Kui tekib tarvidus mingisuguse uue seadusandliku korralduse elluviimiseks, siis nõuavad ülalnimetatud sõjaministri käsurkjad, et seaduse ettevalmistaja asutis tutvuneks esiteks kahe või kolme välismaa vastavate seadustega. Siin peab kindralstaabi ohvitser alati silmas pidama, et kõige enne tuleb temal tutvuneda nende korraldustega mis käesoleva küsimuse kohta meil juba maksvad, olgu see Eesti oma või Venest päritud seadus, mis (see on väga tähtis) on ajajooksul kooskõlastatud meil maksvate teiste seadustega. Sellepärast ei või vene seadus iialgi tähtsusetu olla, isegi mitte siis, kui tema ei vasta meie kui väikeriigi oludele, parlamentaarse riigi põhiseadusele ja demokraatlikkudele põhimõtetele.

Harilikult tuleb seaduse eelnõu väljatöötamisel arvesse võtta ka teisi maksvaid seadusi, mis vastavat küsimust võivad puudutada, et uus eelnõu ei sattuks vastollu teiste seadustega. Kuna kindralstaabi ohvitseril raske orienteeruda, siis on väljakujunenud tava, et esiteks pööratakse mõne sõjaministeeriumi juristi poole (harilikult juriskonsult), kes juba juhatust annab mida uue seaduse eelnõu väljatöötamisele asudes eriti silmas pidada.

Tekib küsimus: kas ei oleks otstarbekohasem vastavate küsimuste s.o. seaduse eelnõude väljatöötamine üle anda ainult juristidele? Kindlasti mitte ja nimelt järgmistel põhjustel:

1) Sisuliselt võivad seadused ja seadlused niisugused olla (mis ka peaaegu alati on), et isegi ohvitser-jurist on neis võhik, olgugi, et tema seda seadust või seadlust vormilisest küljest võib hinnata (näiteks: puhtsõjalised küsimused, - kaitsevüeteenistuse, kv.väljaõppe, mobilisatsiooni, kv.juhtimise jne.kohta). Siin on tarvilik kindralstaabi ohvitseri ja juristi koostöö, asja otstarbekohaseks lahendamiseks.

2) Meil puuduvad vastavad koosseisud, et ametisse panna juriste, kelle ainsamaks ülesandeks oleks seaduste ja seadluste eelnõude väljatöötamine. Sõjaministeeriumi koosseisu kuuluvatel juristidel on igal ühel oma ligem ülesanne kas sõjakohtu või ministeeriumi huvide kaitse alal.

On eelnõu asutise poolt kokku seatud, siis saadetakse eelnõu kodifikatsiooni komisjoni, mis asub sõjaministeeriumi juriskonsultii juures. Kodifikatsiooni komisjoni kuuluvad praegu:

1) sõjaministeeriumi juriskonsult ja tema abi,

2) sõjanõukogu referent (kes ühtlasi ka kodifikator ja 3) sõjaprokuröri abi.

Kodifikatsiooni komisjon vaatab eelnõu läbi sisulisest, juriidilisest ja redaktsioonilisest küljest ja saadab tagasi vastavasse asutisse ühes protokollis väljavõttega. (Komisjon eelnõu sisu ei muuda). Asutis ei ole seotud kodifikatsiooni komisjoni märkustega, kuid loomulikult võetakse need märkused arvesse eelnõu ümbertöötamisel. Siit peale areneb edaspidine käik selle järele, kas on tegemist seadusega või seadlusega.

Seadused - esitatakse sõjaministri kaudu Vabariigi Valitsusele. Valitsus saadab eelnõu kohtuministeeriumile kus eelnõu läbivaadatakse ministeeriumi nõunikku-dest koosnevas kodifikatsiooni osakonnas. On kohtuministeerium eelnõuga nõus, siis esitatakse eelnõu Riigikogule. Riigikogus käib eelnõu enne üldkoosoleku päevakorda võtmist veel mitmest komisjonist läbi, nagu:

üldkomisjon (mille koosseisu kuuluvad juristid ja parteide liiderid), riigikaitse komisjon (mille koosseisu kuuluvad mitmesuguste erakondade esindajad, kes riigikaitse küsimustega tuttavad). Kui Riigikogu juhatus seda tarvilikuks leiab, lähevad niisugused eelnõud veel teistesse komisjonidesse, nagu rahanduskomisjon (kui eelnõu on seotud uute kuludega), omavalitsusasjade komisjon (kui eelnõu puudutab näit. kogukondliste kooramatuste küsimusi) jne. Riigikogu komisjonid teatavad harilikult juba aegsasti pööva, millal nemad eelnõu arutamisele võtavad. Ministreeriumi huvide kaitseks määrab sõjaminister oma esindaja vastavasse Riigikogu komisjoni. Esindajal on Riigikogu komisjonis sõnaõigus muidugi ainult selle eelnõu suhtes, mille selgitamiseks teda saadetud. Komisjonist läheb eelnõu Riigikogu üldkoosolekule kus võidakse eelnõu vastu võtta või tagasi lükata.

Kõikides komisjonides võidakse ka eelnõu sisuliselt muuta. Siin peab ministreeriumi esindaja asja igakülgsest selgitama, et tehtud muudatused kogu küsimuse lahendamist ei anulleeriks. Vabariigi Valitsusel on õigus eelnõu Riigikogust igal ajal tagasi võtta, kui esindaja sellekohase ettekandega esineb. Siin võivad olla põhjused: 1) Riigikogu ei poolda eelnõu põhimõtet, 2) Riigikogu poolt on eelnõusse sisse viidud eesugused parandused, et eelnõu oma otstarvet ei täida.

Teine käik on seadlustel, mida kinnitab Vabariigi Valitsus.

Peale eelnõu parandamist asutises vastavalt kodifikatsioonikomisjoni näpunäidetele, esitatakse eelnõu sõjaministrile, kes eelnõu üle annab sõjanõukogule kui ta sellega nõus on. Sõjanõukogus vaadatakse eelnõu läbi kolmel lugemisel (vastavalt sõjaministri käsukirjadele nr.206-1924a. ja nr.162-1925a.) ja saadetakse ühes vastavate parandustega vastavasse asutisse tagasi. Edasi läheb eelnõu kodifikatsioonikomisjoni, mis teeb samas koosseisus nagu eelpool nimetatud kodifikatsioonikomisjon, kuid sellel läbivaatamisel kodifikatsioonikomisjon eelnõu sisu ei kaalu ja peab piinlikult kinni sõjanõukogu poolt heakskiidetud paranduste

sisust. Harilikult nagu väljakujunend praktika näitab, tehakse siin suuremaid parandusi redaktsiooni mõttes, nii keelelisi (Eesti keele sõnaraamat) kui ka §§ enesete järjekorra, paigutuse, üksiku §-de lõigete eriparagrahvide muutmise mõttes jne. Samuti annab redaktsiooni komisjon harilikult uue vormi (ja isegi sisu) eelnõu lõpule kus on jutt eelnõu maksmata hakkamise ajast ja seadlustest, mis selle seadlusega muudetakse või tühistatakse. Seadluse maksmata hakkamine, samuti seadlusega muudetavate seadluste kindlaksmääramine on puhtjuriidiline küsimus, mida seadluse üksikasjalisel arutusel asutises ja sõjanõukogus harilikult ei saagi ära määrata. Seda võib teha ainult siis, kui eelnõu juba lõpulikult valmis.

Kui eelnõu on lõpulikult redigeeritud, esitab sõjaminister eelnõu Vabariigi Valitsusele. Vab. Valitsuse korraldusel saadetakse eelnõu kohtuministeeriumi kodifikatsiooniosakonda. Juhtumil kui kohtuministeerium on seadluse eelnõuga nõus, esitatakse ta kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele, vastasel korral võib eelnõu tagasi tulla, või läheb ministritevahelisse komisjoni, mis harilikult koosneb sõja ja kohtuministritest ja mõnest kolmandast ministrist Vab. Valitsuse otsuse järele. Ministritevaheline komisjon teeb juba vastavad otsused eelnõus tarvilikkude muudatuste kohta.

Vabariigi Valitsus ei muuda eelnõusi väljakujunenud tava järele. Valitsus ainult kas kinnitab või lükkab tagasi terve eelnõu. Loomulikult on see ainult tava ja valitsusel on õigus teha ka igasugused muudatusi. Seda harilikult ei tehta puhtpraktilistel põhjustel, et Valitsust mitte koormata tööga mida peavad täitma ametnikud, sest Valitsusel tuleb samas korras kinnitada mitmete ministeeriumite määrusi ja otsustada igasuguseid ettepanekuid.

Üldised kodifikatsiooni põhimõtted ja eriti seaduse eelnõu väljatöötamise tehnika.

Riigi Teatajas nr.101-1928a. on ilmunud juhtnõõrid seaduste kokkuseadmiseks, millega soovitan tutvuneda.

Eelnõu sisulise külje suhtes selgitan veel mõned põhimõtted:

1) Sõjaseaduste kogu raamat I §80 sisaldab sellel alal kasulikke näpunäiteid. Selles § nõutakse:

a) eelnõu peab vastama üldisele sihile, s.o. kaitseväge valitsemise ja tarviduste nõuetele;

b) eelnõu on ainult siis vastuvõetav, kui on tüpsalt välja selgitatud, et maksvad seadused või korraldused on puudulikud ja ei vasta elunõuetele. Sellest järgneb, et kui teatud küsimust saab lahendada maksva seaduse seletamise või tõlgitsemise teel, siis

tuleb loobuda uue seaduse väljatöötamisest. Väga mitmed meil ilmunud "seaduse muutmise seadused" ja "seaduse muutmise seaduse muutmise seadused" patustavad rängalt selle põhimõtte vastu. Nõuab ju uus seadus harilikult jälle tõlgitsemist.

d) Kui eelnõu puudutab mõne teise asutise või isegi ministeeriumi huve, siis tuleb enne selle asutisega kokku leppida.

c) Sõjaväe seadused ja seadlused, rahuldades kaitseväge teenistuse nõudeid, peavad olema kokkukõlastatud üldise riigis maksva seaduseandlusega.

2) Peale nende põhipanevate nõudmiste võiks veel üles seada rea tehnilisi nõudmisi. Siin ei või pretendeerida süstemaatilikkusele, sest vastavat teooriat õieti ei ole ja toon ette praktilisi juhtmeid:

a) seadus peab võimalikult üldiselt küsimust lahendada nii, et tema seletamise teel võiks lahendada seaduse põhimõtetega seotud küsimusi. Vanemal ajal katsuti ümberpöörduvalt igat asja normeerida võimalikult üksikasjalikult. Seda süsteemi nimetatakse kasuistikaks (casus-juhus). Kasuistliku seaduse puuduseks on see, et tegelikus elus tekivad uued nähtused ja siis tuleb kasuistliku seaduse kasutamine tarvitada n.n.

analoogiat mis on õige ebakindel seaduse tõlgitsemise viis. (kriminaalseaduste suhtes on analoogia tarvitamine isegi keelatud. Erand on Nõukogude Venemaa, kus analoogia ka kriminaalasjades lubatud).

b) eelnõu kokkuseadmisel tuleb eeskätt hinnata tema süsteemi ja üksikute alljaotuste pealkirju, ja alles siis sinna paigutada omi mõtteid. Mõtte ise peab ole-

ma juba ennem selgunud.

- d) Üksikute mõtete kompleksid koondab kokkuseadja §§-desse, silmaspidades, et omavahel erinevad nõudmised ei kuhjutaks ühte ja samasse §-i. See on osaliselt maitse (kunsti) küsimus.
- c) Kui mõnel juhtumil tuleb teha erand, siis märgitakse seda selle §-i järele mida tema parandab erilõikesse. Enne oli viisiks §§-de juurde lisada "märkusi", nagu seda vanemates vene ja esimestes eesti seadustes näeme, Praegu seda ei pooldata, sest märkuste tõlgitsemisel tekivad arusaamatused. Märkus tohib puudutada ainult seda §-i, mille juurde ta lisatud. Sisaldab märkus aga mõnda üldist mõistet, siis ei või seda mõistet kasutada teiste §§-de kohta.
- g) Seaduse eelnõu kokkuseadmisel tekivad kokkuseadjal uued mõtted ja selguvad uued vaatepunktid. Kokkuseadja soovib neid juba valmis §§ vahele paigutada, kuid teda takistab numeratsioon ja hakkab tegema §§-de juurde erilõiked ja "märkusi". Lihtsam on esialgu teha n.n.primartikleid (näiteks: §12, §12¹, §12² jne.). Hiljem tuleb eelnõu alati uuesti numereerida.
- e) Iga §-i juure tuleb eriti silmas pida, et ta ei oleks vastuolus teiste §§-dega. Seda peab kontrollima eriti siis, kui soovitakse mõne juba olemas oleva seaduse osa või ka ainult ühte §-i muuta. Selleks tuleb terve muudetav seadus läbi vaadata, kas uus § ei nõua ehk veel mõnda muudatust, sest endine § oli loomulikult teistega kooskõlastatud siis, kui seadus kokku seati.

Seasuguseid reegleid võib üles seada palju, kuid eespool üles loetud esimesed neli põhimõtet ja kuus tehnilist nõuet on niivõrt obligatoorsed, et neid peaks silmas pidama igaüks, kes on kohustatud kokku seadma mõnda seaduse või seadluse eelnõu. Muud peensused teevad juba juristid kodifikatsiooni komisjonides ja osakondades. Kui aga ei ole silmas peetud neid põhimõtteid, siis peab kindralstaabi ohvitser, kes oma mõtte teostamiseks kokku seab mõne eelnõu esialgse viske juba arvestama sellega, et juristid tema eelnõu niivõrt ümber teevad, et ta ise seda hiljem enam ära ei tunne.

